

RENVOI

გოჩა ოყრეშიძე

თსუ-ის მონვეული ლექტორი, იურიდიული ფირმა „ბიგვაგა ბატიაშვილის“ პარტნიორი

I. შესავალი

საერთაშორისო კერძო სამართლის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანია დაადგინოს გამოსაყენებელი სამართალი. თუმცა, მას შემდეგ, რაც გავარკვევთ, თუ რომელი ქვეყნის სამართალი ანესრიგებს სადავო საკითხს, ჩნდება კითხვა, თუ რა ფარგლებში ვიყენებთ აღნიშნული ქვეყნის სამართალს. მაგალითად, როგორც წესი, უცხო ქვეყნის სამართალზე მითითება არ გულისხმობს ამ ქვეყნის სამართლის საპროცესო ნორმებს. აღნიშნული ფარგლების დადგენისას ერთ-ერთი უმთავრესი კითხვა შეეხება უცხო ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმების გამოყენებას.

ამას დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, რამდენადაც როდესაც ერთი ქვეყნის სამართლის ნორმა მიუთითებს უცხო ქვეყნის სამართლის გამოყენებაზე, უცხო ქვეყნის სამართალი, ფართო გაგებით, ასევე გულისხმობს კოლიზიური სამართლის ნორმებსაც. ამის შედეგად კი, შესაძლებელია, უცხო ქვეყნის სამართალმა, თავის მხრივ, უკუმიითიება გააკეთოს თავდაპირველ ქვეყანაზე ან შემდგომი მითითებით გადაგვამისამართოს მესამე ქვეყნის სამართალთან. აღნიშნული მოვლენა საერთაშორისო კერძო სამართალში ცნობილია *renvoi*-ს სახელწოდებით.¹

Renvoi-ს ინსტიტუტს აღიარებს ქართული კოლიზიური სამართალიც. საქართველოს „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ კანონის

ნის [„სკს“] 4(1) მუხლის თანახმად, „სხვა ქვეყნის (იგულისხმება მესამე ქვეყანაც) სამართალზე მითითება გულისხმობს ამ ქვეყნის საერთაშორისო კერძო სამართლის გამოყენებასაც, თუ ეს მითითება მითითების აზრს არ ეწინააღმდეგება ან თუ ეს მითითება არ გულისხმობს მხოლოდ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული ნორმების გამოყენებას.“ ხოლო, ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, „საქართველოს სამართალზე უკუმიითიებისას გამოიყენება კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული საქართველოს სამართლის ნორმები.“

ქართული კანონი ანესრიგებს *renvoi*-ს სამართლებრივ ინსტიტუტთან დაკავშირებულ რამდენიმე მნიშვნელოვან საკითხს: (1) პირველ რიგში, სკს 4(1) მუხლის პირველი წინადადებით კანონმდებელმა აღიარა *renvoi* („სხვა ქვეყნის (იგულისხმება მესამე ქვეყანაც) სამართალზე მითითება გულისხმობს ამ ქვეყნის საერთაშორისო კერძო სამართლის გამოყენებასაც,“), რაც იმას ნიშნავს, რომ თუკი ქართული სკს მიუთითებს რომელიმე მესამე ქვეყნის სამართლის გამოყენებაზე, ქართულმა სასამართლომ უნდა იხელმძღვანელოს უცხო ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმებით; (2) ამასთან, *renvoi*-ს აღიარებასთან ერთად კანონმდებელმა დაანესა გარკვეული გამოწვევები [„ეს მითითება მითითების აზრს არ ეწინააღმდეგება ან თუ ეს მითითება არ გულისხმობს მხოლოდ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული ნორმების გამოყენებას.“], რომელთა არსებობის შემთხვევაშიც *renvoi* გამოირიცხება, რამდენადაც მითითება გულისხმობს მხოლოდ უცხო ქვეყნის მატერიალურ ნორმებს და გამოირიცხავს კოლიზიური სამართლის ნორმების გამოყენებას; (3) ბოლოს, თუკი უცხო ქვეყნის სამართლის კო-

¹ ტერმინი *renvoi* მომდინარეობს ფრანგული სიტყვისგან „*renvoyer*,“ რაც ნიშნავს უკუმიითიებას (*remission*) ან შემდგომ გადამისამართებას (*transmission*). Symeonides S., *Choice of Law* (2016) 73.

ლიზიური ნორმები უკუმიითეებას განახორციელებს ქართულ სამართალზე, გამოიყენება ქართული მატერიალური სამართალი [საქართველოს სამართალზე უკუმიითეებისას გამოიყენება კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული საქართველოს სამართლის ნორმები], რაც ერთგვარი თავდაცვის მექანიზმია დაუსრულებელი გადამისამართების თავიდან ასაცილებლად.

წინამდებარე სტატია განიხილავს renvoi-ს ინსტიტუტის არსს, მისი მოქმედების მექანიზმს და იკვლევს იურიდიულ ლიტერატურასა და სასამართლო პრაქტიკაში renvoi-ს მიმართ დაფიქსირებულ დადებით და უარყოფით შეფასებებს.

II. რა არის Renvoi?

მას შემდეგ, რაც საქმის განმხილველი სასამართლო დაადგენს, რომ გამოყენებული უნდა იქნეს უცხო ქვეყნის სამართალი, იგი სკს 3(1) მუხლის თანახმად ადგენს უცხო ქვეყნის სამართლის შინაარსს. უცხო ქვეყნის სამართალი შეიცავს ორი სახის ნორმებს: (1) მატერიალურ სამართლებრივ ნორმებს, როგორიც არის, მაგალითად, სამოქალაქო კოდექსი და (2) კოლიზიური ნორმებს. აღნიშნული ორი კატეგორიის ნორმებს, ხშირ შემთხვევაში, თანაბარი იურიდიული ძალა გააჩნიათ ქვეყნის კანონმდებლობაში.

მატერიალური ნორმები საკითხს არსებითად წყვეტენ, ხოლო, კოლიზიური ნორმები ახდენენ გამოსაყენებელ სამართალზე მითითებას. თუკი მითითება საკუთარ ქვეყანაზე კეთდება, გამოიყენება ამ ქვეყნის მატერიალური სამართლის ნორმები. თუმცა, შესაძლოა, მოხდეს უკუმიითეება ან გადამისამართება მესამე ქვეყნის სამართალთან. უკუმიითეება და გადამისამართება შეადგენენ renvoi-ს.

როგორც სკს 4(1) მუხლის პირველი წინადადება ადგენს, ზოგადი წესის თანახმად, „სხვა ქვეყნის (იგულისხმება მესამე ქვეყანაც) სამართალზე მითითება გულისხმობს ამ ქვეყნის საერთაშორისო კერძო სამართლის გამოყენებასაც.“ თუმცა, გარკვეულ შემთხვევებში, კანონ-

მდებელს სურს, რომ თავად განსაზღვროს კონკრეტული საკითხის მომწესრიგებელი მატერიალური სამართალი. მაგალითად, უძრავი ქონების სამართლებრივი მდგომარეობა, როგორც წესი, ყოველთვის ადგილობრივი სამართალით რეგულირდება. ამიტომ ქვეყნები ცდილობენ თავიანთი კოლიზიური ნორმებით ამ პრინციპს არ შეენიწაღმდეგონ, რამდენადაც ეს ქმნის მიღებული გადაწყვეტილების აღუსრულებლობის რისკებს. ამიტომ, როდესაც კოლიზიური ნორმა განსაზღვრავს უძრავი ქონების მიმართ გამოსაყენებელ სამართალს, ყოველთვის ცდილობს ეს მის ადგილმდებარეობას დაუკავშიროს. სკს 32(1) მუხლის თანახმად „ნივთზე უფლების წარმოშობა, შეცვლა, გადაცემა და შეწყვეტა წესრიგდება იმ ქვეყნის სამართალით, სადაც ეს ნივთი იმყოფება. ამ ქვეყნის სანივთო-სამართლებრივი ნორმები გამოიყენება იმ შემთხვევაშიც, როცა ამ კანონის მითითებითი (კოლიზიური) ნორმის მიხედვით სხვა ქვეყნის სამართალი უნდა იქნეს გამოყენებული.“ აქედან გამომდინარე, კანონმდებელი უშვებს გამონაკლისს renvoi-ს პრინციპიდან.

როგორც აღინიშნა, სკს 3(1) მუხლის თანახმად განმხილველი სასამართლო ადგენს უცხო ქვეყნის სამართლის შინაარსს. Renvoi-ზე საუბრისას გასარკვევია უცხო ქვეყნის სამართალზე მითითება მოიცავს თუ არა კოლიზიურ ნორმებსაც.² არსებობს სამი შესაძლო ვარიანტი, რომლებსაც ქვემოთ განვიხილავთ.³

² Briggs A., Private International Law in English Courts (2014) (ebook) [3.64]. კითხვას სტანდარტულად აყალიბებს: Rogerson P., Collier's Conflict of Laws (4th ed. 2013) 281; Re Askew [1930] 2 Ch. 259 „როდესაც ინგლისის სასამართლოები მითითებას აკეთებენ უტოპიის სამართალზე, როგორც *lex domicilii*, მათ მხედველობაში აქვთ აღნიშნულ სამართლის სისტემაში მოქმედი ყველა ნორმა, თუ მხოლოდ ადგილობრივი ან მუნიციპალური სამართალი, რომელიც უტოპიაში გამოყენებული იქნებოდა უტოპიას მიკუთვნებული პირების მიმართ?“. ქართული კანონის მოწესრიგება ძალიან ემსგავსება ევროპულ, განსაკუთრებით კი გერმანულ მიდგომას. ზოგადად იხ. MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4.

³ Briggs A., The Conflict of Laws (3rd ed. 2013) 21. არსებობს renvoi-ს კიდევ ერთი სახე, რომელსაც „დაფარულ renvoi-ს“ უწოდებენ (ინგლისურად - hidden renvoi ან concealed renvoi, გერმანულად - Versteckte

II.1 კოლიზიური ნორმების გამოორიცხვა

Rückverweisung). Renvoi-ს ეს ვერსია, შესაძლოა, არც კი იქნეს მიჩნეული „ნამდვილ“ renvoi-დ, თუმცა მცირე განმარტება მასთან დაკავშირებით სასურველია. როდესაც ერთი ქვეყნის სამართალი მიუთითებს უცხო ქვეყნის სამართალზე, სასამართლომ უნდა გამოიკვლიოს, თავის მხრივ, უცხო ქვეყნის კოლიზიური ნორმები ხომ არ ახდენს უკუმიუთითებას ან შემდგომ მიუთითებას (renvoi). თუმცა, სამართლის გარკვეულ სფეროებში (მაგ., შვილად აყვანის სამართალი, მემკვიდრეობის სამართალი და განქორწინების სამართალი) უცხო ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმები არ მიუთითებენ გამოსაყენებელი სამართლის შესახებ, თუმცა, ამ ქვეყნის საპროცესო სამართალი ადგენს, რომ თუკი სასამართლოს გააჩნია იურისდიქცია განიხილოს კონკრეტული საკითხი, მაშინ იგი ავტომატურად იყენებს ადგილობრივ სამართალს (lex fori) ისე, რომ არც კი იკვლევს კოლიზიური სამართლის ნორმებს. შედეგად, სასამართლო ან იყენებს საკუთარ სამართალს ან საერთოდ უარს აცხადებს საკითხის განხილვაზე. ასეთ შემთხვევაში შეიძლება ითქვას, რომ უცხო ქვეყნის სამართალი ახდენს „ჰიპოთეტურ“ ან „ფარულ“ უკუმიუთითებას განმხილველი ქვეყნის სამართალზე (lex fori) და მოუწოდებს მას საკუთარი, ადგილობრივი სამართლით მოაწესრიგოს სადავო საკითხი. ფაქტობრივად, იურისდიქციის დამდგენ ნორმებს ენიჭებათ კოლიზიურსამართლებრივი შინაარსი და, ამ გაგებით, ისინი ერთდროულად თანაარსებობენ. თუმცა, თეორიულად ამგვარი „უკუმიუთითების ეფექტი“, შესაძლებელია, არა მხოლოდ პროცედურულ, არამედ მატერიალურსამართლებრივ ნორმასაც ქონდეს. Hausmann/Odersky, § 15. Rn. 84. შედეგად, განმხილველი სასამართლო მიიჩნევს, რომ უცხო ქვეყნის სამართალმა განახორციელა „ფარული“ უკუმიუთითება და სადავო საკითხს წყვეტს საკუთარი, ადგილობრივი მატერიალური სამართლის მიხედვით. ამას იურიდიულ ლიტერატურაში უწოდებენ „ფარული renvoi-ს“ დოქტრინას. იხ. ზოგადად: Suk H. Kwang, Harmonization of Private International Law Rules in Northeast Asia, Draft for presentation at the Conference of the International Law Association of Japan in Shizuoka on October 12, 2013, 20; Hay P., The American „Covenant Marriage“ in the Conflict of Laws, in Witte J., Ellison E. (ed.), Covenant Marriage in Comparative Perspective (2005) 312-314; Zweigert K., Drobni K., International Encyclopedia of Comparative Law, Chapter 6: Renvoi (1990) 4-5, 22; Viarengo I., Franzina P., The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples: A Commentary (2020) 32.07; MüKoBGB/Dutta, 8. Aufl. 2020, EuErbVO Art. 34 Rn. 7, 8; MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 54-61; Hausmann/Odersky, § 15. Rn. 84-87; Hausmann/Odersky, § 9. Rn. 88; NJOZ 2007, 1998; Hausmann, B. Rn. 455. „ფარული renvoi-ს“ დოქტრინა კარგად დამკვიდრებულია გერმანულ სასამართლო პრაქტიკაში. AG Nürnberg FamRZ 2011, 308 = StAZ 2011, 310 =

პირველი ვარიანტის მიხედვით, უცხო ქვეყნის სამართალზე მიუთითება გულისხმობს მხოლოდ მის მატერიალურ სამართალს, კოლიზიური სამართლის ნორმების გამოკლებით. როგორც წესი, ამგვარს ადგილი აქვს სახელშეკრულებო და დელიქტურ დავებში. მაგალითად, ევროკავშირში მოქმედი რომი I-ს რეგულაციის მე-20 მუხლის⁴ თანახმად, „წინამდებარე რეგულაციის შესაბამისად ნებისმიერი ქვეყნის სამართლის გამოყენება გულისხმობს ამ ქვეყანაში მოქმედი სამართლის ნორმების გამოყენებას, გარდა საერთაშორისო კერძო სამართლის ნორმებისა, თუკი წინამდებარე რეგულაციით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.“ ანალოგიურ დათქმას ითვალისწინებს რომი II-ს რეგულაციის 24-ე მუხლიც.⁵ ასევე, მაგალითად, ჰააგის კონფერენციის მიერ 01/07/1985 წელს მიღებული „ტრასტების და მათი ცნობის მიმართ გამოსაყენებელი სამართლის შესახებ“ კონვენციის მე-17 მუხლის თანახმად „კონვენციაში სიტყვა „სამართალი“ გულისხმობს ქვეყანაში მოქ-

BeckRS 2010, 24523; s. ferner KG IPRspr. 1965–66 Nr. 94; FamRZ 2007, 1561 mAnm Henrich = BeckRS 2008, 01367; BayObLGZ 1971, 157; OLG Hamm IPRax 1991, 197 = BeckRS 2007, 00161; OLG Stuttgart FamRZ 1997, 958 = BeckRS 1996, 31138784; OLG Zweibrücken NJW-RR 1999, 948 = FamRZ 1999, 940; OLG Hamburg FamRZ 2001, 916 = IPRax 2002, 304 mAnm Andrae/Essebie IPRax 2002, 294 = NJWE-FER 2001, 194; OLG Stuttgart FamRZ 2003, 1669 = BeckRS 2002 30471537; FamRZ 2005, 911 = NJOZ 2005, 4717; OLG Frankfurt FamFR 2013, 118; AG Leverkusen FamRZ 2002, 1484 = BeckRS 2002, 31142385; AG Leverkusen FamRZ 2007, 1565 = BeckRS 2008, 04995; AG Eutin IPRspr. 2009 Nr. 75. ციტირება იხ. MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 56.

⁴ Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council, Article 20, 2008 O.J. (L 177) 6

[<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008R0593&from=EN>].

⁵ Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council, Article 24, 2007 O.J. (L 199) 40

[<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007R0864&from=en>].

მედ კანონებს, კოლიზიური სამართლის ნორმების გამოკლებით.⁶

ყველა დასახელებული შემთხვევა არის მაგალითი პირველი ვარიანტისა, რომლის მიხედვითაც უცხო ქვეყნის სამართალში იგულისხმება მხოლოდ ამ ქვეყნის მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმები და გამოირიცხება საერთაშორისო კერძო სამართლის ნორმების გამოყენება.⁷

II.2 ცალმხრივი Renvoi

მეორე ვარიანტის მიხედვით, უცხო ქვეყნის სამართალი გულისხმობს მის მატერიალურ სამართალს, მათ შორის კოლიზიური სამართლის ნორმებსაც, თუმცა renvoi-ს მომწესრიგებელი ნორმების გამოკლებით. აღნიშნულს ეწოდება „ცალმხრივი renvoi“ (single renvoi, partial renvoi, renvoi simpliciter).⁸ ამგვარ შემთხვევაში, თუკი საქმის განმხილველი სასამართლო დაადგენს, რომ მითითებული A ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმების მიხედვით გამოყენებული უნდა იქნეს B ქვეყნის სამართალი, მაშინ განმხილველი ქვეყნის სასამართლოც გამოიყენებს B ქვეყნის სამართალს. ცალმხრივი renvoi-ს დოქტრინის საილუსტრაციოდ მოვიხმობთ ნამდვილ საქმეებს პრაქტიკიდან.

II.2.1 Collier v Rivaz

1841 წლის საქმეში Collier v Rivaz⁹ ინგლისის სასამართლოს შეფასების საგანი იყო ბელგიაში მცხოვრები ინგლისის მოქალაქის მიერ ბელგიაში შედგენილი 4 კოდიცილის ნამდვილობის

საკითხი. კოდიცილები ნამდვილად ითვლებოდა ინგლისური სამართლის შესაბამისად, თუმცა ფორმა დაუცველი იყო ბელგიური სამართლით. ამავდროულად, ბელგიური სასამართლო, თუკი იგი განიხილავდა დავას, ბელგიური სამართლის შესაბამისად გამოიყენებდა ინგლისურ სამართალს, როგორც მამკვიდრებლის მოქალაქეობის სამართალს. ინგლისურმა სასამართლომ მხარი დაუჭირა ცალმხრივი renvoi-ს დოქტრინას და სადავო დოკუმენტების ნამდვილობა ინგლისური სამართლით შეაფასა ისე, რომ აღარ გამოიძია ბელგიური სამართლის მიხედვით ინგლისურ სამართალზე მითითება გულისხმობდა თუ არა ინგლისის კოლიზიური სამართლის ნორმებსაც.

II.2.2 Forgo's Case

ცალმხრივი renvoi-ს დოქტრინა გამოყენებულ იქნა საფრანგეთის საკასაციო სასამართლოს 1883 წლის ცნობილ Forgo-ს საქმეში.¹⁰ ფორგო იყო ბავარიის მოქალაქე, რომელსაც დაბადებიდან საცხოვრებელი ადგილი გააჩნდა ბავარიაში, თუმცა სიცოცხლის უმეტესი ნაწილი გაატარა საფრანგეთში. მიუხედავად საფრანგეთში ცხოვრებისა, ფორგომ ფრანგული კანონმდებლობის შესაბამისად ვერ მოიპოვა ფრანგული საცხოვრებელი ადგილი. გარდაცვალების შემდგომ ფორგოს საფრანგეთში დარჩა გარკვეული მოძრავი ქონება, თუმცა არ ყოლია ნათესავი, გარდა შორეული ნათესავებისა დედის მხრიდან. ფრანგული სამართლის თანახმად აღნიშნული ნათესავები არ მიიჩნეოდნენ მემკვიდრეებად და უმკვიდრო ქონება გადაეცემოდა საფრანგეთის სახელმწიფოს. თუმცა, ბავარიის სამართლით ხსენებულ ნათესავებს ქონდათ მემკვიდრეობის უფლება. ფრანგული სასამართლო საქმეს განიხილავდა ბავარიის კანონმდებლობის შესაბამისად, თუმცა საფრა-

⁶ Convention on the Law Applicable to Trusts and on Their Recognition, Hague Conference on Private International Law, 01/07/1985 [https://assets.hcch.net/docs/8618ed48-e52f-4d5c-93c1-56d58a610cf5.pdf].

⁷ Overbeck A. E. Von, Explanatory Report on the 1985 HCCH Trusts Convention (1984) 407.

⁸ Mayss A., Principles of Conflict of Laws (3rd ed. 1999) 8.

⁹ Collier v Rivaz (1841) 2 Curt. 855. „უცხოური სამართალი“ ამ მნიშვნელობით იქნა გამოყენებული შემდგომი მითითების საქმეში Re Johnson [1903] 1 Ch. 821. იხ. ასევე Re Trufort (1887) 36 Ch. D 600.

¹⁰ Forgo's Case, 10 Clunet 64 (1883). იხ. ასევე L'Affaire Soulié Clunet 888 (1910). რეალურად, renvoi-ს დოქტრინა უფრო ადრე გამოიყენა ინგლისელმა მოსამართლე სერ ჰერბერტ ჯენერმა, 1841 წლის საქმეში Collier v Rivaz (1841) 2 Curt. 855, თუმცა უშუალოდ ტერმინი „renvoi“ გადანეყვტილებაში ნახსენები არ არის.

ნგეთის სახელმწიფო, როგორც პროცესის მხარე, ამტკიცებდა, რომ ბავარიის კანონმდებლობით გამოსაყენებელი სამართალი უნდა ყოფილიყო ფრანგული სამართალი, შესაბამისად, ფრანგულ სასამართლოსაც იგივე უნდა გაეკეთებინა და გამოეყენებინა ფრანგული მატერიალური სამართალი. ფრანგულმა სასამართლომ გაიზიარა საფრანგეთის მთავრობის არგუმენტი და საკითხი გადაწყვიტა საფრანგეთის კანონის შესაბამისად, რის შედეგადაც ქონება გადაეცათ არა ბავარიელ ნათესავებს, არამედ საფრანგეთის სახელმწიფოს.

II.2.3 Re Ross

1930 წლის საქმეში **Re Ross** ინგლისური სამართლო ანდერძის ნამდვილობის საკითხს განიხილავდა იტალიური სამართლის მიხედვით. სასამართლომ უარი თქვა სრული **renvoi**-ს გამოყენებაზე, რამდენადაც ამის შესაძლებლობას არ იძლეოდა იტალიური სამართალი.¹¹

ინგლისელი ქალბატონი გარდაიცვალა იტალიაში, სადაც გააჩნდა საცხოვრებელი ადგილი. სამკვიდრო მასაში შედიოდა მოძრავი ნივთები ინგლისსა და იტალიაში და უძრავი ქონება იტალიაში. შესაბამისად, მემკვიდრეობის საკითხი წესრიგდებოდა იტალიური სამართლით (რამდენადაც, საცხოვრებელი ადგილი (**lex domicile**) და სამკვიდრო მასაში შემავალი ნივთების ნაწილიც (**lex situs**) იყო იტალიაში). იტალიური სამართლის მიხედვით ანდერძი ითვლებოდა ნაწილობრივ ბათილად, თუმცა იტალიური სასამართლო გამოიყენებდა ინგლისურ სამართალს, როგორც გარდაცვლილის მოქალაქეობის სამართალს, მაგრამ არა ინგლისური სამართლის **renvoi**-ს მომწესრიგებელ ნორმებს. შესაბამისად, ინგლისურმა სასამართლომ ანდერძის მიმართ გამოიყენა ინგლისური მატერიალური სამართალი და იგი ნამდვილად ცნო.¹²

¹¹ **Re Ross** [1930] 1 Ch. 377.

¹² სხვა საქმეებშიც განმხილველმა ინგლისურმა სასამართლომ გამოიყენა უცხოური, გერმანული სამართალი. ეს საქმეებია 1930 წლის საქმე **Re Askew** [1930] 2 Ch. 259, რომელიც ეხებოდა მეორედ ქორწინების კანონი-

სამივე დასახელებული საქმე წარმოადგენს ცალმხრივი **renvoi**-ს გამოყენების ერთ-ერთი ადრეულ მაგალითებს.

II.3 სრული Renvoi

მესამე ვარიანტის თანახმად, უცხო ქვეყნის სამართალი გულისხმობს მის ყველა ნორმას, მათ შორის, კოლიზიური სამართლის ნორმებსა და **renvoi**-ს მომწესრიგებელ ნორმებსაც.¹³ ამას ეწოდება „სრული **renvoi**“ (**double renvoi, total renvoi**). ამ შემთხვევაში, ფაქტობრივად, განმხილველი ქვეყნის სასამართლო დგება უცხო ქვეყნის სასამართლოს პოზიციაში და საკითხს წევეტს ზუსტად ისე, როგორც გადაწყვეტდა უცხო ქვეყნის სასამართლო, თუკი იგი იქნებოდა დავის განმხილველი სასამართლო. სწორედ ამიტომ, **renvoi**-ს ამ ფორმას „უცხო სასამართლოს დოქტრინასაც“ უწოდებენ.¹⁴

პრობლემები შეიძლება წარმოიშვას მაშინ, როდესაც უცხო ქვეყნის სამართალი ახდენს უკუმიტითებას ან შემდგომ მიტითებას და ამაში **renvoi**-ს ნორმებსაც გულისხმობს (სრული **renvoi**). ასეთ დროს არსებობს დაუსრულებელი გადამისამართების ალბათობა.¹⁵

რებას და 1968 წლის საქმე **Re Fuld** (No. 3) [1968] P 675, რომელიც შეეხებოდა მოძრავი ქონების თაობაზე შედგენილი ანდერძის ფორმალურ ნამდვილობას. იხ. უფრო ვრცლად: **Rogerson P., Collier's Conflict of Laws** (4th ed. 2013) 283.

¹³ **Mayss A., Principles of Conflict of Laws** (3rd ed. 1999) 9.

¹⁴ **Rogerson P., Collier's Conflict of Laws** (4th ed. 2013) 282; **Briggs A., Private International Law in English Courts** (2014) (ebook) [3.67]; **Briggs A., The Conflict of Laws** (3rd ed. 2013) 21. „უცხო სასამართლოს დოქტრინა“ გამოყენებულ იქნა რამდენიმე ამერიკულ სასამართლო გადაწყვეტილებაში. **Nolan v. Borger**, 203 N.E.2d 274 (Ohio Prob.Ct., Montgomery Co. 1963) [„განმხილველი სასამართლო მხედველობაში იღებს მიზურის შტატის სრულ კანონმდებლობას და ცირკულარული პრობლემის თავიდან ასაცილებლად დავას ისე წევეტს, თითქოს სასამართლო მდებარეობდეს არჩეული სამართლის შტატში, ანუ მიზურიში.“].

¹⁵ **Rogerson P., Collier's Conflict of Laws** (4th ed. 2013) 282. მიუხედავად იმისა, რომ პრაქტიკაში ამგვარი ანომალიური შედეგები ძალიან იშვიათია, მოსამართლეები მას დიდი სიფრთხილით ეკიდებიან. იხ. განსხვავებული მოსაზრება ავსტრალიის უზენაესი სასამართლოს 2005 წლის გადაწყვეტილებაში საქმეზე **Neilson v**

სრული renvoi-ს დოქტრინა ერთ-ერთი პირველი გამოყენებულ იქნა 1926 წლის საქმეში **Re Annesley**,¹⁶ რომელშიც ინგლისის სასამართლო ანდერძის ნამდვილობის საკითხს განიხილავდა. ინგლისელმა ქალბატონმა, რომელმაც ცხოვრების უკანასკნელი 56 წელი საფრანგეთში გაატარა, გარდაცვალების შემდგომ დატოვა ანდერძი, რომლითაც გაანაწილა საკუთარი მოძრავი ქონება. ინგლისურმა განმხილველმა სა-

სამართლომ დაადგინა, რომ გარდაცვლილს საფრანგეთში მოპოვებული ჰქონდა საცხოვრებელი ადგილი, ამიტომ ანდერძის ნამდვილობა ფრანგული სამართლით უნდა შეფასებულიყო. ფრანგული სამართლის თანახმად ანდერძი ნაწილობრივ ბათილად ითვლებოდა, რამდენადაც გარდაცვლილმა არ გაითვალისწინა გარკვეული პირების სავალდებულო წილი. ასევე, ფრანგული სამართლის თანახმად, ანდერძი რეგულირდებოდა გარდაცვლილის უკანასკნელი საცხოვრებელი ადგილის სამართლის მიხედვით, თუმცა, ფრანგული სამართლით გარდაცვლილი ქალბატონი ითვლებოდა ინგლისში საცხოვრებელი ადგილის მქონედ. შესაბამისად, ფრანგული სასამართლო, თუკი იგი განიხილავდა საქმეს, გამოიყენებდა ინგლისის სამართალს. თუმცა, ინგლისურ სამართალში ფრანგული სამართლო მოიაზრებდა ინგლისური სამართლის renvoi-ს მომწესრიგებელ ნორმებსაც, რის შედეგადაც გამოიყენებდა ფრანგული მემკვიდრეობითი სამართლის ნორმებს. აქედან გამომდინარე, სასამართლომ გამოიყენა ფრანგული სამართალი და ანდერძი ნაწილობრივ ბათილად ცნო.

III. Renvoi-ს მოქმედების მექანიზმი

თუკი მითითებაში კოლიზიური ნორმებიც იგულისხმება, შესაძლებელია, უცხო ქვეყნის სამართალმა გააკეთოს უკუმიმართება (**passing back, remission**) განმხილველი ქვეყნის სამართალზე, ან მოახდინოს შემდგომი მითითება (**passing on, transmission**) მესამე ქვეყნის სამართალზე.¹⁷ ორივე დასახელებული შემთხვევა ცნობილია, როგორც **renvoi**, და იგი წყდება

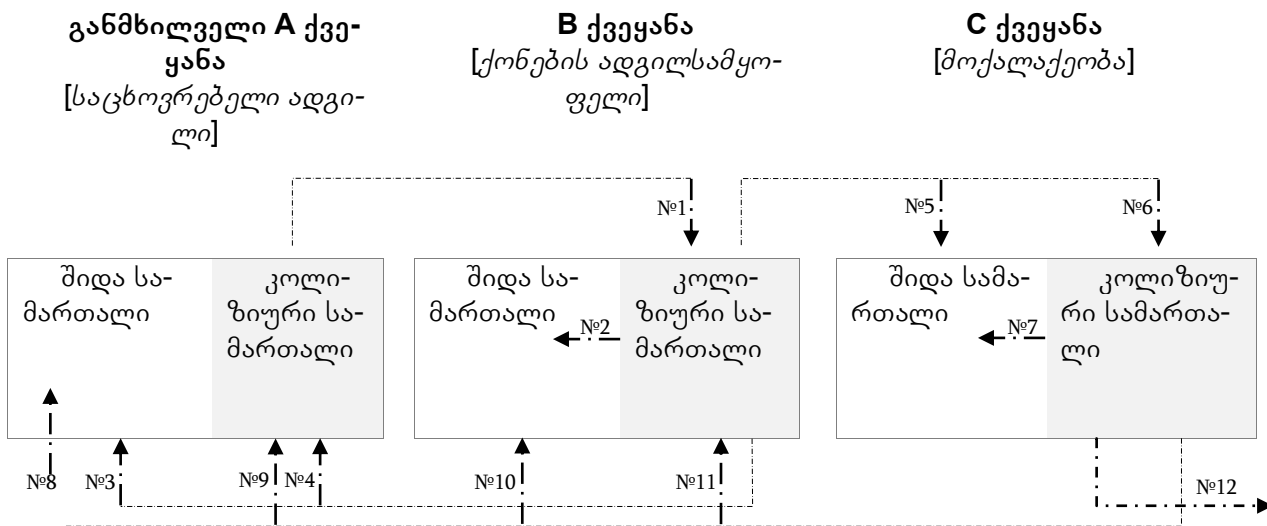
Overseas Projects Corp of Victoria [2005] HCA 54, (2005) 233 CLR 331 [https://eresources.hcourt.gov.au/downloadPdf/2005/HCA/54]. იხ. ასევე **Haumschild v. Continental Casualty Co.**, 95 N.W.2d 814, 820 (Wis. 1959) [„მიზეზი, რის გამოც საერთაშორისო კერძო სამართლის ავტორები თითქმის ერთხმად უარყოფენ **renvoi**-ს დოქტრინას (რომელიც განმხილველ სასამართლოს უფლებას აძლევს გამოიყენოს უცხო ქვეყნის კოლიზიური სამართლის პრინციპები) არის ის, რომ იგი, სავარაუდოდ, გამოიწვევს დაუსრულებელ წრეზე წასვლას. მაგალითად, წინამდებარე საქმეში თუკი **Buckeye**-ს შესაბამისი ვისკონსინის გადაწყვეტილებები გაზიარებული იქნება, მაშინ ვისკონსინის სასამართლო, თავდაპირველად, მიმართავს კალიფორნიის სამართალს, რათა დაადგინოს აქვს თუ არა ცოლს უფლება ქმარს უჩივლოს დელიქტისათვის. კალიფორნიის მატერიალური სამართალი ადგენს, რომ მას ეს უფლება არ აქვს. თუმცა, კალიფორნიის კოლიზიური სამართლის პრინციპების თანახმად ამ საკითხს აწესრიგებს საცხოვრებელი ადგილის ქვეყნის სამართალი. ამ მიდგომის შესაბამისად სასამართლო, ისევე, იყენებს ვისკონსინის სამართალს, ვინაიდან, სწორედ, ვისკონსინია საცხოვრებელი ადგილის შტატი. სასამართლო გამოიყენებს ვისკონსინის სამართალს და **Buckeye**-ს და მის შესაბამისად მიღებულ გადაწყვეტილებებში დადგენილი პრაქტიკის თანახმად მოუწევს კვლავ უკან დაუბრუნდეს კალიფორნიის შტატის სამართალს, ვინაიდან ხსენებული გადაწყვეტილებებით პირის საცხოვრებელი ადგილი არ არის მნიშვნელოვანი მეუღლეთა შორის იმუნიტეტის საკითხების გადასაწყვეტად, არამედ ისინი ადგენენ, რომ რელევანტურია ზიანის მიყენების ადგილის სამართალი. ვისკონსინმა რა თქმა უნდა მხარი არ უნდა დაუჭიროს ფართოდ გაკრიტიკებულ **renvoi**-ს პრინციპს მხოლოდ იმ მიზნით, რომ თავიდან აიცილოს **Buckeye**-ს საქმეზე დადგენილი პრეცედენტის გაუქმება და მაინც მისცეს მოსარჩელეს ზიანის ანაზღაურების უფლება. ამგვარი შედეგი, სასამართლოს მოსაზრებით, გამოიწვევს გაცილებით უფრო მეტ ქაოსს კოლიზიური სამართლის სფეროში, ვიდრე **Buckeye**-ს პრეცედენტის გაუქმება და იმ გონივრული სამართლებრივი პრინციპის მხარდაჭერა გამოიწვევდა, რომელსაც არაერთი ავტორი აღიარებს.“].

¹⁶ **Re Annesley** [1926] Ch. 692.

¹⁷ **Rogerson P.**, *Collier's Conflict of Laws* (4th ed. 2013) 280; **Symeonides S.**, *Choice of Law* (2016) 73.

ფორუმის კოლიზიური სამართლის შესაბამისად.¹⁸ ამდენად, *renvoi* არის ტექნიკა, რომლითაც წყდება განმხილველი ქვეყნის და უცხო ქვეყნის სამართლის მიერ განსხვავებული დამაკავშირებელი ფაქტორების გამოყენებით წარმოშობილი პრობლემა.¹⁹ განსხვავება შეიძლება ორი ძირითადი სახით არსებობდეს: (1) განმხილველი ქვეყნის და უცხო ქვეყნის სამართალი საკითხის გადასაჭრელად ერთი და იმავე დამაკავშირებელ ფაქტორებს ადგენს, თუმცა მათ განსხვავებული შინაარსი აქვთ,²⁰ და (2) განმხილველი ქვეყნის და უცხო ქვეყნის სამართალი საკითხის გადასაჭრელად სხვა და სხვა დამაკავშირებელ ფაქტორებს იყენებენ.²¹

ქვემოთ მოცემულია სქემა, რომელიც ასახავს *renvoi*-ს მოქმედების ალტერნატივებს.

Renvoi-ს მოქმედების ალტერნატივები²²

Renvoi-ს შესაძლო ვარიანტების საილუსტრაციოდ (სქემის შესაბამისად) მოვიყვანოთ შემდეგი მაგალითი:

გარდაცვალებისას მამკვიდრებელი ცხოვრობდა განმხილველ A ქვეყანაში. მას უძრავი ქონება დარჩა B ქვეყანაში, თუმცა, იყო C ქვეყნის მოქალაქე. განმხილველი ქვეყნის სამართლის მიხედვით უძრავი ქონების მემკვიდრეობის საკითხი წყდება ქონების ადგილმდებარეობის სამართლის მიხედვით, მათ შორის, სასამართლომ უნდა გამოიყენოს კოლიზიური სამართლის ნორმებიც. შესაბამისად, განმხილველი A ქვეყნის სასამართლო შეიძლება დადგეს შემდეგი ალტერნატიული არჩევანის წინაშე:

- პირველ რიგში, A ქვეყნის სასამართლომ უნდა მიმართოს B ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმებს, რამდენადაც, A ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმების მიხედვით, უძრავი ქონების მემკვიდრეობა რეგულირდება B, ანუ ქონების ადგილმდებარეობის ქვეყნის სამართლის (მათ შორის, კოლიზიური სამართლის ნორმები) მიხედვით [ვექტორი №1].
- ერთი ალტერნატივა არის ის, რომ B ქვეყნის კოლიზიურმა სამართალმა მითითება გააკეთოს საკუთარ მატერიალურ ნორმებზე. ასეთ შემთხვევაში, სასამართლო წყვეტს ანალიზს და იყენებს B ქვეყნის მატერიალური სამართლის ნორმებს [ვექტორი №2].

¹⁸ Symeonides S., Choice of Law (2016) 73.

¹⁹ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020 Rn. 53, EGBGB Art. 4 Rn. 53.

²⁰ Re Annesley [1926] Ch. 692.

²¹ Rogerson P., Collier's Conflict of Laws (4th ed. 2013) 280.

²² ილუსტრაცია იხ. Symeonides S., Choice of Law (2016) 74.

▪ მეორე ალტერნატივა არის ის, რომ B ქვეყნის კოლიზიურმა სამართალმა უკუმიითიება გააკეთოს A ქვეყნის სამართალზე. მაგალითად, ასეთი რამ მოხდება, თუკი B ქვეყნის კოლიზიური სამართლის მიხედვით უძრავი ქონების მემკვიდრეობა რეგულირდება მამკვიდრებლის უკანასკნელი საცხოვრებელი ადგილის სამართლით [ვექტორი №3]. თუმცა, თეორიულად, შესაძლებელია, უკუმიითიება გულისხმობდეს არა მხოლოდ განმხილველი ქვეყნის მატერიალურ სამართალს, არამედ, ასევე კოლიზიური სამართლის ნორმებსაც [ვექტორი №4]. ასეთ შემთხვევაში არსებობს მითითებების დაუსრულებლად გაგრძელების შესაძლებლობა, თუმცა სასამართლოები ამგვარ ანონალიურ შედეგს თავიდან იცილებენ იმით, რომ იღებენ უკუმიითიებას და აღარ ახდენენ შემდგომ გადამისამართებას.²³

²³ Symeonides S., *Choice of Law* (2016) 74. პროფესორ სიმეონიდეს კვლევის თანახმად ყველა ის ქვეყანა, რომელიც აღიარებს renvoi-ს დოქტრინას, ამავდროულად იღებს უკუმიითიებას და გამოიყენებს საკუთარ მატერიალურ სამართალს. ამით თავიდან არის აცილებული დაუსრულებელი გადამისამართების რისკი. კვლევის ავტორი მაგალითად ასახელებს ისეთ ქვეყნებს, როგორებიცაა: ავსტრია (მუხლი 5.2), ბელარუსი (მუხლი 1096.2), ხორვატია (მუხლი 6.2), ჩეხეთი (მუხლი 35), ესტონეთი (მუხლი 6.1), მაკედონია (მუხლი 6.2), გერმანია (მუხლი 4.1); უნგრეთი (მუხლი 4), იტალია (მუხლი 13.1.b), სამხრეთ კორეა (მუხლი 9.1), ყირგიზეთი (მუხლი 1170.2), ლატვია (მუხლი 23), ლიხტენშტეინი (მუხლი 5), ლიეტუვა (მუხლი 1.14.1), პოლონეთი (მუხლი 5), პორტუგალია (მუხლი 18.1), რუმინეთი (მუხლი 4.1), რუსეთი (მუხლი 1190.2), სლოვენია (მუხლი 6.2), შვეიცარია (მუხლი 14.1), ტაივანი (მუხლი 6) და ვენესუელა (მუხლი 4). იგივე მიდგომას იზიარებს ამერიკის ზოგიერთი სასამართლოც. *Am. Motorists Ins. Co. v. ARTRA Group, Inc.*, 659 A.2d 1295, 1302-1303 (Md. 1995) [„წინამდებარე საქმეში, მერილენდის კოლიზიური სამართალი აღიარებს *lex loci contractus*-ის დოქტრინას და, შესაბამისად, გამოიყენება ილინოისის სამართალი. ილინოისის სამართლის გამოყენებისას, ჩვენ, ასევე, ვიყენებთ ილინოისის კოლიზიური სამართლის ნორმებს, რომელიც მიუთითებს მერილენდის სამართალზე, მერილენდის სამართალი კი გვამისამართებს ილინოისის სამართალთან და, კვლავ, წინ და უკან. რა არღვევს ამ დაუსრულებელ წრეს? როგორც ქვემოთ დავინახავთ, სასამართლო წინამდებარე საქმეში მხარს უჭერს ლიმიტირებული renvoi-ს მიდგომას, რომელიც არ იწვევს დაუსრულებელ წრეზე წასვლას. კოლიზიური სამართლის თაობაზე დაწერილ თავიანთ ნაშრომებში Renvoi-ს მხარდასაჭერად დამაჯერებელ არგუმენტებს ასახელებს სამართლის სკოლის ორი პროფესორი. ... „ყველა იურისდიქციის მხრიდან renvoi-ს მექანიკურმა გამოყენებამ, შესაძლოა, გამოიწვიოს ცირკულარული პრობლემები. თუმცა, ასეთ შემთხვევაში რეკომენდაციაა განმხილველმა ქვეყანამ მიიღოს უკუმიითიება და შემდგომი გადამისამართების გარეშე გამოიყენოს საკუთარი სამართალი. ამგვარ პრაქტიკას მისდევს იმ იურისდიქციების უმეტესობა, რომლებიც აღიარებს renvoi-ს. ეს კარგი მიდგომაა.“ Eugene F. Scoles & Peter Hay, *Conflict of Laws* § 3.13, at 67-70 (2d ed. 1992)]. ყურადღება უნდა მიექცეს ერთ გარემოებას. უკუმიითიების „მიღება“ ავტომატურად არ ნიშნავს ადგილობრივი სამართლის გამოყენებას. სკს 4(2) მუხლის თანახმად „საქართველოს სამართალზე უკუმიითიებისას გამოიყენება კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული საქართველოს სამართლის ნორმები.“ თუმცა, შეიძლება იყოს მომხდარიყო, რომ კანონმდებელს ექსკლუზიურად ქართული სამართლის გამოყენების ნაცვლად მიეთითებინა, რომ გამოიყენება, მაგალითად, ყველაზე მჭიდროდ დაკავშირებული ქვეყნის სამართალი. სწორედ, ამგვარ მოწესრიგებას აქვს ადგილი დასახელებულ საქმეშიც, სადაც სასამართლომ გამოთქმული სამართლის საკითხთან დაკავშირებით შემდეგი განმარტება გააკეთა: „როდესაც განმხილველი სასამართლო უცხო ქვეყნის სამართალს გამოიყენებს და უცხო ქვეყანა განმხილველი ქვეყნის სამართალზე უთითებს, უპირატესობა უნდა მიენიჭოს ყველაზე მჭიდროდ დაკავშირებული იურისდიქციას, ან თუკი ყველაზე მჭიდროდ დაკავშირებული იურისდიქციას არა, მაშინ საქმის გაადვილების და ფორუმ შოპინგის თავიდან აცილების მიზნით გამოიყენებული უნდა იქნეს განმხილველი ქვეყნის სამართალი.“ [Am. Motorists Ins. Co. v. ARTRA Group, Inc., 659 A.2d 1295, 1302-1303 (Md. 1995)]. სასამართლომ გამოიყენა ტერმინი „ლიმიტირებული renvoi-ს მიდგომა“, რაც ნიშნავს მხოლოდ და მხოლოდ იმას, რომ სასამართლო „წყვეტს“ renvoi-ს ჯაჭვს და იღებს უკუმიითიებას, რათა თავიდან აიცილოს დაუსრულებელი გადამისამართება. *Commercial Union Ins. Co. v. Porter Hayden Co.*, 698 A.2d 1167, 1203-1204 (Md. App. 1997) [„ტერმინი „ლიმიტირებული“ პირდაპირი მნიშვნელობით არ უნდა იქნეს გაგებული. ეს იმას ნიშნავს, რომ მერილენდი თავიდან აიცილებს აბსურდულ, თუმცა ჰიპოთეტურად შესაძლებელ „აღფონისა და გასტონის“ სცენარს, როდესაც ორი იურისდიქცია დაუსრულებლად ერთმანეთზე ახდენენ უკუმიითიებას.“]. კიდევ ერთი მაგალითი არის 1994 წლის საქმე *In Re Estate of Wright*, 637 A.2d 106 (Me. 1994), რომელშიც მაინის შტატის უზენაესმა სასამართლომ ლიმიტირებული რენვოს დოქტრინის შესაბამისად მიიღო შვეიცარიის კოლიზიური სამართლის უკუმიითიება და სადავო საკითხი მაინის შტატის მატერიალური სამართლით მოაწესრიგა.

▪ მესამე ალტერნატივა არის ის, რომ B ქვეყნის კოლიზიურმა სამართალმა შემდგომი მითითება გააკეთოს მესამე, C ქვეყნის სამართალზე. მაგალითად, ასეთი რამ მოხდება, თუკი B ქვეყნის კოლიზიური სამართლის მიხედვით უძრავი ქონების მემკვიდრეობა რეგულირდება მამკვიდრებლის უკანასკნელი მოქალაქეობის ქვეყნის სამართლით. თუმცა, C ქვეყნის სამართალში, შეიძლება, იგულისხმებოდეს როგორც მხოლოდ მატერიალური სამართლის ნორმები, [ვექტორი №5], ისე კოლიზიური სამართლის ნორმებიც [ვექტორი №6]. ამ კითხვაზე პასუხს სცემს B ქვეყნის სამართალი, ვინაიდან, სწორედ, B ქვეყნის კოლიზიური სამართალი ახდენს შემდგომ მითითებას.

▪ თუკი მესამე ალტერნატივაში შემდგომი მითითება გულისხმობს C ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმებსაც, მაშინ ამ ნორმების თანახმად, შესაძლებელია, მითითება მოხდეს C ქვეყნის შიდა მატერიალური სამართლის ნორმებზე, [ვექტორი №7], A ქვეყნის სამართალზე - როგორც შიდა მატერიალურ [ვექტორი №8], ისე კოლიზიური სამართლის ნორმებზე, [ვექტორი №9], B ქვეყნის სამართალზე - როგორც შიდა მატერიალურ [ვექტორი №10], ისე კოლიზიური სამართლის ნორმებზე [ვექტორი №11], ან სხვა ქვეყნის შიდა ან კოლიზიური სამართლის ნორმებზე [ვექტორი №12].

IV. იურისდიქციების დამოკიდებულება Renvoi-ს მიმართ

Renvoi-ს მიმართ ზოგადი დამოკიდებულება არ არის დადებითი. ქვეყნების უმრავლესობა, ისტორიულად, renvoi-ს მხარს მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში უჭერდა.¹ როგორც იური-

დიული ლიტერატურა,² ისე სასამართლო პრაქტიკა³ მხარს არ უჭერს renvoi-ს უფრო ფართო

ხორციელდა ქმედება ან უმოქმედობა“, გულისხმობს მთლიან კანონმდებლობას, მათ შორის, კოლიზიური სამართლის ნორმებსაც. იხ. უფრო ვრცლად: *Arthur T. von Mehren*, The Renvoi and Its Relation to Various Approaches to the Choice-of-Law Problem, in: XXth Century Comparative and Conflicts Law-Legal Essays in Honor of Hessel E. Yntema 380 (1961); *Rhoda S. Barish*, Renvoi and the Modern Approaches to Choice-of-Law, 30 Am. U. L. Rev. 1049, 1065–68 (1981); *John David Egnal*, The „Essential“ Role of Modern Renvoi in the Governmental Interest Analysis Approach to Choice of Law, 54 Temple L.Q. 237 (1981); *Kramer L.*, Return of the Renvoi, 66 N.Y.U.L.Rev. 979 (1991); *Roosevelt K.*, Resolving Renvoi: The Bewitchment of Our Intelligence by Means of Language, 80 Notre Dame L.Rev. 1821 (2005); *Rabel E.*, The Conflict of Laws 75 (2nd ed. 1958); *Falconbridge J. D.*, Essays on the Conflict of Laws, chs. 6–10 (2nd ed. 1954). სასამართლო წყაროებიდან იხ. *Gould Electronics Inc. v. United States*, 220 F.3d 169 (3d Cir.2000) [სასამართლო ვრცლად მსჯელობს რენვოისთან დაკავშირებით არსებულ მიდგომებზე].

² *Lorenzen E. G.*, The Renvoi Theory and the Application of Foreign Law, 10 Colum.L.Rev. 190 (1910); *Rogerson P.*, Collier's Conflict of Laws (4th ed. 2013) 281; *Briggs A.*, In Praise and Defence of Renvoi [1998] ICLQ 878.

³ *Neto v. Thorner*, 718 F.Supp. 1222 (S.D.N.Y.1989); *Matter of Meyer*, 62 A.D.3d 133, 138 (2009); *Aurora National Bank v. Anderson*, 132 Ill.App.2d 217 (1971); *Maroon v. State, Department of Mental Health*, 411 N.E.2d 404 (Ind.App.1980); *Alli v. Eli Lilly and Co.*, 854 N.E.2d 372 (2006); *Clark v. Clark*, 107 N.H. 351 (1966); *Lewandowski v. National Grange Mutual Insurance Co.*, 374 A.2d 489 (Law Div.1977); *In re Damato's Estate*, 206 A.2d 171 (App.Div.1965); *Wyatt v. Fulrath*, 239 N.Y.S.2d 486 (Sup.Spec.Term 1963); *Conklin v. Horner*, 38 Wis.2d 468 (1968); *Drinkwater v. American Family Mutual Insurance Co.*, 290 Wis.2d 642 (2006); *Milkovich v. Saari*, 295 Minn. 155, 203 N.W.2d 408 (1973); *State v. Heaney*, 689 N.W.2d 168 (2004). 2002 წლის საქმეში *In State Farm Mutual Auto. Ins. Co. v. Gillette*, 251 Wis.2d 561 (2002) ვისკონსინის უზენაესმა სასამართლომ უარი განაცხადა renvoi-ს დოქტრინის გამოყენებაზე, რათა დაეცვა დელიქტით დაზარალებულის ინტერესები. კერძოდ, დაზღვეული იყო ვისკონსინის რეზიდენტი, რომელიც მართავდა ვისკონსინში რეგისტრირებულ ავტომობილს. ავტომობილი დაზღვეული იყო ვისკონსინში და სადაზღვევო პოლისი რეგულირდებოდა ვისკონსინის სამართლით. ავტოსაგზაო შემთხვევა მოხდა კანადაში, მანიტობას პროვინციაში. შემთხვევის მეორე მონაწილე იყო მანიტობას რეზიდენტი. შემთხვევის შედეგად დაზღვეულმა განიცადა არაქონებრივი ხასიათის ზიანი, თუმცა კანადური სამართალი ამ ტიპის

¹ მაგალითად, ამერიკული საერთაშორისო კერძო სამართლის მეორე კოდიფიკაცია renvoi-ს რამდენიმე შემთხვევაში აღიარებს: § 223 (უძრავი ქონების საკუთრების გადაცემის ნამდვილობა და მისი შედეგები), § 245 (მოძრავი ქონების საკუთრების გადაცემის ნამდვილობა და მისი შედეგები), § 260, § 263 (მოძრავი ქონების მემკვიდრეობა). *Richards v. United States*, 369 U.S. 1, 12–13 (1962) [აშშ-ს უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ „ფედერალური დელიქტური მოთხოვნების აქტის“ მითითება იმ ადგილის სამართალზე, „სადაც გან-

ზიანს არ ანაზღაურებდა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ მანიტობას კავშირი საქმესთან არ იყო უფრო მნიშვნელოვანი, ვიდრე ვისკონსინის კავშირი, რამდენადაც ზიანის ანაზღაურების უფლების შეზღუდვით დაირღვეოდა ვისკონსინის შტატის ინტერესი უზრუნველყო დაზარალებულის სრულად კომპენსირება. აქვე საინტერესოა, რომ სახელმწიფოს ინტერესთა ანალიზის მიდგომა დამახასიათებელია აშშ-ს კოლიზიური სამართლისათვის და მას ნაკლები მხარდაჭერა აქვს სხვა იურისდიქციებში. იხ. მაგალითად: *„მეორეს მხრივ, renvoi-ს პროპონენტები მის მხარდამჭერ არგუმენტს, სწორედ, სახელმწიფოს სუვერენიტეტსა და მისგან გამომდინარე comitas inter gentium პრინციპებში ხედავენ; სუვერენიტეტი და უცხო ქვეყნის ინტერესი მხოლოდ მაშინ იქნება სრულად დაცული, თუკი სასამართლო საკუთარ გადანევრეტილებაში მხარს დაუჭერდა უცხო ქვეყნის კოლიზიური სამართლის მიდგომებს. აღნიშნული, მეტწილად, მოძველებული არგუმენტი დღესაც გარკვეულ პოპულარობას ინარჩუნებს ამერიკული სახელმწიფოს ინტერესთა ანალიზის მომხრეთა შორის. თუმცა, საერთაშორისო კერძო სამართლის განხილვა სახელმწიფოს და არა კერძო ინტერესთა დამაბალანსებელ სამართლად, უკვე ფუნდამენტური შეცდომაა. უცხოური სამართალი იმიტომ კი არ გამოიყენება, რომ მასვე სურს იქნეს გამოყენებული, არამედ იმიტომ, რომ იგი გამოყენებული უნდა იქნეს ჩვენი კოლიზიური ნორმების შესაბამისად.“*]. Renvoi-ს გამოყენებაზე გავლენას ვერ მოახდენს გამოსაყენებელი სამართლის ნორმის შინაარსი. Renvoi თავიდან არ უნდა იქნეს აცილებული მხოლოდ იმიტომ, რომ უცხო ქვეყნის სამართლის კონკრეტული ნორმა არასასურველ შედეგს იძლევა. Renvoi-ს გამოყენება/არ გამოყენების საკითხი სრულად დამოკიდებულია ადგილობრივი ქვეყნის კოლიზიურ სამართალზე. *Weiss v. La Suisse*, 141 Fed.Appx. 31, 34 (2d Cir.2005) *„დადგენილი პრაქტიკის თანახმად ნიუ იორკის სასამართლოები იყენებენ ნიუ იორკის და არა უცხო იურისდიქციის კოლიზიური სამართლის ნორმებს, რათა თავიდან აიცილონ renvoi-ს გამოყენება.“*]. ამავდროულად, dicta-ს სახით სასამართლო ხშირად აკეთებს ხოლმე განმარტებებს renvoi-ს გამოყენების შედეგებთან დაკავშირებით. *Hawley v. Beech Aircraft Corp.*, 625 F.2d 991, 993-994 (10th Cir. 1980) *„პირველი ინსტანციის სასამართლომ, ასევე, უარყო მოსარჩელის არგუმენტი იმასთან დაკავშირებით, რომ renvoi-ს დოქტრინის გამოყენება საქმეზე განსხვავებულ შედეგს გამოიწვევდა. ... მოსარჩელე, ასევე, მიუთითებს, რომ თუკი კანზასის შტატის პირველი ინსტანციის სასამართლო გამოიყენებს კალიფორნიის სამართალს, მაშინ მან მხედველობაში უნდა მიიღოს შტატის „მთლიანი კანონმდებლობა“, მათ შორის კოლიზიური სამართლის ნორმებიც, რაც renvoi-ს დოქტრინის შესაბამისად უკუმიუთითებს აკეთებს განმხილველ კანზასის სამართალზე. იმ შემთხვევაშიც კი, თუკი ჩვენ გამოვიყენებდით renvoi-ს დოქტრინას, კალიფორნიის კანონი, Cal.Civ.Proc.Code § 361, რომლის*

და ზოგად გამოყენებას. მაგალითად, ლუიზიანას შტატში მოქმედი კანონის თანახმად renvoi გამოიყენება უცხო ქვეყანაში მდებარე უძრავი ქონების, ასევე, ხანდაზმულობის საკითხებთან დაკავშირებით. აკრძალულია renvoi ყველა იმ შემთხვევაში, სადაც კანონი იმპერატიულ კოლიზიურ ნორმებს შეიცავს და დაშვებულია იმ შემთხვევებში, როდესაც კანონი დისპოზიციურ ნორმებს ადგენს და საბოლოო დისკრეცია არის სასამართლოს უფლება.⁴

ქვეყნების მცირე ნაწილი renvoi-ს შესახებ ნორმებს ითვალისწინებს საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართლის ნაწილში. ქვეყნების უმრავლესობა კი, როგორც აღინიშნა, ან მთლიანად კრძალავს renvoi-ს, ან მას მცირე კატეგორიის საქმეებში უშვებს⁵ (გარდა საერთაშორისო

მემკვიდრეობითაც ხდება სხვა იურისდიქციის ხანდაზმულობის მომწესრიგებელი ნორმების გამოყენება, მოქმედებს მხოლოდ მაშინ, როდესაც სხვა შტატის ხანდაზმულობის ვადა კალიფორნიის ხანდაზმულობის ვადაზე ხანმოკლეა.”]; *Rutherford v. Gray Line, Inc.*, 615 F.2d 944 (2d Cir.1980); *Patch v. Stanley Works (Stanley Chemical Co. Division)*, 448 F.2d 483 (2d Cir. 1971). 1962 წლის საქმეში *Davis v. P. R. Sales Co.*, 304 F.2d 831 (2d Cir.1962) აშშ-ს ფედერალურმა სააპელაციო სასამართლომ renvoi-ს დოქტრინა გამოიყენა პირობითი ნასყიდობის მიმართ, თუმცა იქვე აღნიშნა, რომ ეს არ გამოიწვევდა დავის საგნის მატერიალური სამართლის განსხვავებული ნორმებით მოწესრიგებას.

⁴ *La. Civ. Code Art. 3517* *„სხვაგვარი მითითების არარსებობისას, როდესაც ამ კოდექსის თანახმად გამოყენებული უნდა იქნეს სხვა შტატის სამართალი, ეს არ მოიცავს კოლიზიური სამართლის ნორმებს. ამის მიუხედავად, 3515, 3519, 3537, და 3542 მუხლებით გათვალისწინებული საკითხების მიმართ გამოსაყენებელი სამართლის ქვეყნის დასადგენად, შესაძლებელია, მხედველობაში იქნეს მიღებული უცხო ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმებიც.“*; *Symeonides S., Private International Law Codification in a Mixed Jurisdiction: The Louisiana Experience*, 57 *RabelsZ* 460, 477–78 (1993); *Symeonides S., Choice of Law* (2016) 77.

⁵ *Symeonides S., Codifying Choice of Law Around the World* (2014) 138-139. ბელგიის კანონის მე-16 მუხლის თანახმად „ამ კანონის მიზნებისათვის და თუკი სპეციალური ნორმებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული, ქვეყნის სამართალზე მითითება გულისხმობს ქვეყნის კანონმდებლობას კოლიზიური სამართლის ნორმების გამოკლებით.“ ნიდერლანდების კანონის 10:5 მუხლის თანახმად „ქვეყნის სამართლის გამოყენება ნიშნავს ამ ქვეყნის კანონმდებლობის გამოყენებას საერთაშორისო კერძო სამართლის ნორმების გამოკლე-

სო სახელშეკრულებო ურთიერთობებისა).⁶ Renvoi-ს ამკრძალავ ნორმებს შეიცავს ასევე კოლიზიური სამართლის საერთაშორისო ინსტრუმენტებიც, როგორებიც არის 22/12/1986 წლის ჰააგის კონვენცია „საერთაშორისო ნასყიდობის ხელშეკრულებების მიმართ გამოსაყენებელი სამართლის შესახებ“, 05/07/2006 წლის ჰააგის კონვენცია „შუამავლის მფლობელობაში არსებულ ფასიან ქალაქდებთან დაკავშირებით არსებული გარკვეული უფლებების მიმართ გამოსაყენებელი სამართლის შესახებ“, 17/03/1994 წლის ინტერ-ამერიკული კონვენცია „საერთაშორისო ხელშეკრულებების მიმართ გამოსაყენებელი სამართლის შესახებ“⁷ და 19/03/2015 წლის ჰააგის „საერთაშორისო კომერციულ ხელშეკრულებებში სამართლის არჩევის პრინციპები.“¹⁰ ასევე, renvoi-ს ამკრძალავი ნორმები გვხვდება ევროკავშირში მოქმედ რომი I-ს რეგულაციაში [მუხლი 20].¹¹ ქვე-

მოთ განხილული იქნება renvoi-ს მიმართ წამყვანი კოლიზიური ინსტრუმენტების მიდგომები.

IV.1 აშშ¹²

IV.1.1 პირველი კოდიფიკაცია

ამერიკული საერთაშორისო კერძო სამართლის პირველმა კოდიფიკაციამ, რომელიც 1934 წელს გამოქვეყნდა, უარყო renvoi, გარდა გამონაკლისი შემთხვევებისა, რომლებიც უკავშირდება უძრავ ქონებაზე საკუთრების მოპოვებას და განქორწინებას (§§ 7, 8).¹³ პირველი კოდიფიკაციის ავტორები ამით შეეცადნენ თავიდან აეცილებინათ renvoi-სთან დაკავშირებული გართულებები, თუმცა, აღსანიშნავია ისიც, რომ ამერიკული სასამართლო პრაქტიკა სრულად არ იზიარებდა პირველი კოდიფიკაციის ხისტ მიდგომებს.¹⁴

IV.1.2 მეორე კოდიფიკაცია

ამერიკული საერთაშორისო კერძო სამართლის მეორე კოდიფიკაცია renvoi-ს საკითხს არეგულირებს მე-8 სექციაში,¹⁵ რომელიც შემდეგნაირად არის ჩამოყალიბებული:

content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008R0593&from=EN].

ბით.“

[<http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook01010.htm>].

⁶ ავტორი მაგალითად ასახელებს ალბანეთს (მუხლი 3.2.e), არგენტინას (მუხლი 2651.b.), ბულგარეთს (მუხლი 40.2.3), ესტონეთს (მუხლი 6.3), მაკედონიას (მუხლი 6.3), გერმანიას (მუხლი 4.2, 35.1), იტალიას (მუხლი 13.2), სამხრეთ კორეას (მუხლი 9.2), ლიეტუვას (მუხლი 1.14.4), რუმინეთს (მუხლი 85), სლოვაკეთს (მუხლი 9.2) და ურუგვაის მუხლი 48.2), რომლებიც პირდაპირ გამოიცხადებენ renvoi-ს გამოყენებას სახელშეკრულებო ურთიერთობებში. Symeonides S., *Codifying Choice of Law Around the World* (2014) 139.

⁷ Convention of 22 December 1986 on the Law Applicable to Contracts for the International Sale of Goods, მუხლი 15 [<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=61>].

⁸ Convention of 5 July 2006 on the Law Applicable to Certain Rights in Respect of Securities held with an Intermediary, მუხლი 10 [<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=72>].

⁹ Inter-American Convention On the Law Applicable to International Contracts, 17/03/1994, მუხლი 17 [<https://www.oas.org/juridico/english/treaties/b-56.html>].

¹⁰ Principles on Choice of Law in International Commercial Contracts, 19/03/2015, მუხლი 8 [<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=135>].

¹¹ Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council, Article 20, 2008 O.J. (L 177) 6 [<https://eur-lex.europa.eu/legal->

¹² თანამედროვე ამერიკულ კოლიზიურ სამართალში renvoi-სთან დაკავშირებით ვრცელი მსჯელობა იხ. Barish R.S., *Renvoi and the Modern Approaches to Choice-of-Law*, 30 Am. U. L. Rev. 1049, 1065–68 (1981); Egnal J.D., *The “Essential” Role of Modern Renvoi in the Governmental Interest Analysis Approach to Choice of Law*, 54 Temple L.Q. 237 (1981); Kramer L., *Return of the Renvoi*, 66 NYU L. Rev. 979 (1991); Roosevelt K., *Resolving Renvoi: The Bewitchment of Our Intelligence by Means of Language*, 80 Notre Dame L. Rev. 1821 (2005); Arthur T. von Mehren, *The Renvoi and Its Relation to Various Approaches to the Choice-of-Law Problem*, in Nadelmann K., Arthur T. von Mehren, Hazard J. (eds.), *XXth Century Comparative and Conflicts Law—Legal Essays in Honor of Hessel E. Yntema* 380 (1961).

¹³ Brilmayer L., Goldsmith J., O'Connor E., *Conflict of Laws: Cases and Materials* (7th ed. 2015) 141.

¹⁴ Symeonides S., *Choice of Law* (2016) 75.

¹⁵ მეორე კოდიფიკაციის 8(1) სექციისგან განსხვავებით, რომლის მიხედვითაც განმხილველი სასამართლო მი-

§ 8 სხვა ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმების გამოყენება (Renvoi)

(1) როდესაც განმხილველი ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმები ადგენს სხვა ქვეყნის „სამართლის“ გამოყენებას, განმხილველი სასამართლო იყენებს აღნიშნული სხვა ქვეყნის ადგილობრივ სამართალს, გარდა მე-2 და მე-3 ნაწილებში მითითებული შემთხვევებისა.

(2) როდესაც კონკრეტული კოლიზიურსამართლებრივი ნორმის მიზანი არის განმხილველმა სასამართლომ იდენტიური ფაქტების პირობებში მიაღწიოს იმავე შედეგს, რასაც უცხო ქვეყნის სასამართლო მიაღწევდა, განმხილველი სასამართლო გამოიყენებს სხვა ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმებს, პრაქტიკულობისა და შესაძლებლობის ფარგლებში.

(3) როდესაც განმხილველ ქვეყანას დავის საგანთან ან მხარეებთან არ გააჩნია მჭიდრო კავშირი და ყველა დაინტერესებული ქვეყნის სასამართლო დავის გადასაწყვეტად ერთი და იმავე ქვეყნის ადგილობრივ კანონს გამოიყენებდა, განმხილველი სასამართლოც, როგორც წესი, გამოიყენებს ამ კანონს.

როგორც ციტირებული სექციიდან ჩანს, მეორე კოდიფიკაცია **renvoi**-ს გამოყენებას მიზანშეწონილად მიიჩნევს ორ შემთხვევაში: (1) § 8(2) - როდესაც კოლიზიური ნორმის მიზანი უცხო ქვეყნის სასამართლოს მსგავსი შედეგის მიღწევაა,¹⁶ და (2) როდესაც განმხილველ ქვე-

თითებული ქვეყნის/შტატის ადგილობრივ მატერიალური სამართლის ნორმებს იყენებს, მეორე კოდიფიკაციის 223-ე სექციის თანახმად უძრავი ქონების უფლების გადაცემისას გარიგების ნამდვილობისა და მისი შედეგების დასადგენად სასამართლო, ასევე, იყენებს მითითებული ქვეყნის/შტატის კოლიზიური სამართლის ნორმებსაც. გარკვეულ შემთხვევებში, იგივე წესია დადგენილი მეორე კოდიფიკაციის 245-ე სექციაში მოძრავი ნივთების მიმართაც. *Restatement (Second) Conflict of Laws § 8 cmt. b* (Am. Law Inst. 1971).

¹⁶ *Restatement (Second) Conflict of Laws § 8 cmt. e* (Am. Law Inst. 1971) [„როგორც წესი, კოლიზიური ნორმა, დადგენილია იგი კანონში თუ სასამართლო პრაქტიკაში, მხოლოდ მითითებას აკეთებს უცხო ქვეყნის „სამართალზე“, ყოველგვარი დამატებითი ახსნის გარეშე. ასეთ შემთხვევაში, განმხილველმა სასამართლომ საკუთარ კოლიზიურ ნორმაში გამოყენებული ტერმინი

ყანას არ გააჩნია დავის მიმართ ინტერესი, ხოლო ყველა დაინტერესებული ქვეყანა თანხმდება გამოსაყენებელ სამართალთან დაკავშირებით.¹⁷ ორივე შემთხვევაში მეორე კოდიფიკაციის ნორმები მიზნად ისახავს სასამართლოთა შორის უნიფიცირებული გადაწყვეტილებების მიღწევას. თუმცა, ამავდროულად, მეორე კოდიფიკაცია ვარაუდობს, რომ თუკი განმხილველ ქვეყანას მჭიდრო კავშირი გააჩნია მხარეებთან, მისი ინტერესი გადაწყვეტილების უნიფიცირების მიღწევის ინტერესს.¹⁸

„სამართალი“ უნდა განმარტოს ნორმის საფუძვლად არსებული მიზნის შესაბამისად. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, განმხილველმა სასამართლომ პასუხი უნდა გასცეს კითხვას, საკუთარ კოლიზიურ ნორმაში გამოყენებული ტერმინი „სამართალი“ გულისხმობს მხოლოდ მატერიალურ ნორმებს თუ სამართალს ზოგადად, მათ შორის კოლიზიური სამართლის ნორმებსაც, იმის მიხედვით, თუ რომელი ინტერპრეტაცია უფრო მეტად უზრუნველყოფს იმ მიზნის მიღწევას, რისთვისაც შეიქმნა აღნიშნული ნორმა.“].

¹⁷ Hay P., Borchers J. Patrick, Symeonides S., Whytock C. A., *Conflict of Laws* (6th ed. 2018) 147 [„თანამედროვე კოლიზიური სამართლის კოდიფიკაციები ისეთ ქვეყნებში, როგორებიცაა გერმანია, იტალია და პორტუგალია, **renvoi**-ს იყენებენ მათთვის სასურველი მატერიალურ-სამართლებრივი შედეგების მისაღწევად, როგორც არის სამართლებრივი აქტის ნამდვილობა ან პირისათვის ლეგიტიმაციის სტატუსის მინიჭება. იხ. მაგ. გერმანული *EGBGB*, მუხლი 4; შვეიცარიის საერთაშორისო კერძო სამართლის კოდიფიკაცია, მუხლი 14; იტალიის საერთაშორისო კერძო სამართლის კოდიფიკაცია, მუხლი 13(3); პორტუგალიის სამოქალაქო კოდექსი, მუხლები 17-19. აშშ-ში ლუიზიანას შტატის 1991 წლის კოლიზიური სამართლის კოდიფიკაცია **renvoi**-ს გარკვეულ საკითხებში იყენებს (უცხოურ მოძრავ ნივთებთან, სტატუსთან და ხანდაზმულობასთან დაკავშირებით), კრძალავს **renvoi**-ს ყველა შემთხვევაში, სადაც კოდიფიკაცია ადგენს იმპერატიულ კოლიზიურ მოწესრიგებას და უშვებს **renvoi**-ს ყველა შემთხვევაში, სადაც კოდიფიკაცია მოქნილ მიდგომას იყენებს და საბოლოო გადაწყვეტილებას სასამართლოს დისკრეციას უქვემდებარებს.“].

¹⁸ *Pfau v. Trent Aluminum Co.*, 263 A.2d 129, 137 (1970) [„სასამართლო ვერ ხედავს საფუძველს კონფლიქტის შტატის კოლიზიური სამართლის ნორმების გამოსაყენებლად. ამის გაკეთება სრულად წინააღმდეგობაში მოვიდოდა სახელმწიფოს ინტერესის ანალიზის მიზნებთან. კონფლიქტის შტატის კოლიზიური სამართლის ნორმები არ მიუთითებენ განსაზღვრული საკითხის მიმართ ამ შტატის ინტერესზე. *Lex loci delicti*-ს წესი შეიქმნა სიმარტივის და უნიფიცირებული შედეგის მიღების მიზნით და არ უკავშირდება სახელმწიფოს

მეორე კოდიფიკაცია სპეციალურ ტერმინოლოგიას იყენებს იმისათვის, რათა ერთმანეთისაგან განასხვავოს ადგილობრივი მატერიალური სამართალი და ადგილობრივი სამართალი (მათ შორის, კოლიზიური სამართლის ნორმებიც). კოდიფიკაციის მე-4 სექციის თანახმად, „ადგილობრივი სამართალი“ გულისხმობს მატერიალურ ნორმებს, ხოლო „სამართალი“ გულისხმობს განმხილველი ქვეყნის სამართალს სრულად, მათ შორის კოლიზიური სამართლის ნორმებსაც.¹⁹

ინტერესს „დელიქტური პასუხისმგებლობის საქმეში კონკრეტული საკითხის მიმართ გამოყენებულ იქნეს მისი ადგილობრივი სამართალი.“].

¹⁹ Restatement (Second) Conflict of Laws § 8 cmt. c-d (Am. Law Inst. 1971) [„როდესაც მითითება კეთდება განმხილველი ქვეყნის „სამართალზე“ როდესაც სასამართლო, ადგილობრივი კოლიზიური სამართლის ნორმების შესაბამისად, ვალდებულია კონკრეტული საკითხი საკუთარი სამართლით მოაწესრიგოს, ტერმინი „სამართალი“ აღნიშნავს განმხილველი ქვეყნის ადგილობრივ მატერიალურ სამართალს. თუკი, ამ კონტექსტში, ტერმინი „სამართალი“ განიმარტებოდა, როგორც, ზოგადად, განმხილველი ქვეყნის სამართალი, სასამართლოს მოუწევდა საკუთარი კოლიზიური სამართლის ნორმების გამოყენება და, შედეგად, დაბრუნდებოდა იმავე ადგილზე, საიდანაც დაიწყო მსჯელობა. როდესაც მითითება კეთდება უცხო ქვეყნის „სამართალზე“ ამგვარი ცალსახა პასუხი არ არსებობს მაშინ, როდესაც განმხილველი სასამართლო, საკუთარი კოლიზიური ნორმების შესაბამისად, იყენებს უცხო ქვეყნის სამართალს. ამ შემთხვევაში ტერმინი „სამართალი“, როგორც იგი გამოიყენება მიმთითებელ ნორმაში, სასამართლოს აყენებს ინტერპრეტაციის პრობლემის წინაშე (იხ. § 7). იგი შეიძლება განიმარტოს, როგორც მითითება უცხო ქვეყნის ადგილობრივ მატერიალურ სამართალზე. ასეთ შემთხვევაში, დავა არ გადაწყდება აუცილებლად ისე, როგორც ამას გადაწყვეტდა აღნიშნული უცხო ქვეყნის სასამართლო. ნაცვლად, შედეგი იქნება იმგვარი, როგორიც დადგებოდა, თუკი უცხო ქვეყნის სასამართლო განიხილავდა სრულად ადგილობრივ დავას. ალტერნატიულად, ტერმინი „სამართალი“, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, შეიძლება, განიმარტოს, როგორც უცხო ქვეყნის სამართალი ზოგადად, მათ შორის მისი კოლიზიური სამართლის ნორმებიც. ასეთ შემთხვევაში, სასამართლო შეეცდება დავა ისე გადაწყვიტოს, როგორც ამას გააკეთებდა უცხო ქვეყნის სასამართლო, თუკი იგი განიხილავდა იმავე საქმეს.“].

IV.1.2.1 იდენტური შედეგის მიღწევის ინტერესი

მეორე კოდიფიკაციის ოფიციალური კომენტარი გამოყოფს ორ შემთხვევას, რომლებშიც სახეზეა განმხილველი სასამართლოს ინტერესი დავაში მიაღწიოს იმავე შედეგს, რასაც მიაღწევდა უცხო ქვეყნის სასამართლო.

ამგვარი ინტერესი სახეზეა მაშინ, როცა უცხო ქვეყანას დავის მიმართ გააჩნია მომეტებული ინტერესი და ეს ინტერესი უფრო კარგად იქნება გატარებული, თუკი დავა ისევე გადაწყდება, როგორც ამას უცხო ქვეყნის სასამართლოები გააკეთებდნენ.²⁰ ამის მაგალითია უძრავ ქონებასთან დაკავშირებული დავები, რომლებშიც სასამართლომ მხედველობაში უნდა მიიღოს ადგილობრივი სამართლის როგორც მატერიალური, ისე კოლიზიური ნორმებიც [§ 223]. შესაბამისად, მემკვიდრეობის საკითხებთან დაკავშირებით უნიფიცირების მიზანს მეორე კოდიფიკაცია აღწევს იმით, რომ მიწის ნაკვეთის მემკვიდრეობის საკითხს აწესრიგებს იმავე სამართლით, რომელსაც გამოიყენებდა მიწის ნაკვეთის ადგილმდებარეობის ქვეყნის სასამართლო.

მეორე მაგალითად კომენტარი ასახელებს შემთხვევას, როდესაც ყველა ქვეყნის ინტერესია სადავო საკითხი ერთგვაროვნად იქნეს გადაწყვეტილი.²¹ ამის მაგალითია მეორე კოდიფიკაციის 260-ე და 263-ე სექციები, რომელთა მიხედვითაც - (1) უანდერძო მემკვიდრეობა მოძრავ ნივთებზე [§ 260], და (2) მოძრავი ნივთების ანდერძისმიერი მემკვიდრეობა [§ 263] წესრიგდება იმ სამართლით, რომელსაც გამოიყენებდა იმ ქვეყნის სასამართლო, სადაც მამკვიდრებელს გარდაცვალებისას ჰქონდა საცხოვრებელი ადგილი.

²⁰ Restatement (Second) Conflict of Laws § 8 cmt. h (Am. Law Inst. 1971).

²¹ Restatement (Second) Conflict of Laws § 8 cmt. h (Am. Law Inst. 1971).

IV.1.2.2 სახელმწიფოს ინტერესთა ანალიზი

ამერიკულ საერთაშორისო კერძო სამართალში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სახელმწიფოს ინტერესთა ანალიზი. ეს შეეხება *renvoi*-ს გამოყენება/არ გამოყენების საკითხსაც. შედარებით ახალი გადაწყვეტილებების უმრავლესობა უცხო კოლიზიური სამართლის ნორმების კვლევისას, უმთავრესად, ცდილობს დაადგინოს განმხილველი ქვეყნის ინტერესი სხვა ქვეყნის ინტერესთან მიმართებით.²² შედეგად, *renvoi*-ს პრინციპების გამოყენებით სასამართლო ახდენს „ცრუ კონფლიქტის“ შემთხვევების იდენტიფიცირებას და ამით აღწევს უნიფიცირების მიზანს.²³

²² *Chance v. E. I. Du Pont De Nemours & Co., Inc.*, 371 F.Supp. 439, 446 (E.D.N.Y.1974); *Neal v. Butler Aviation International, Inc.*, 460 F.Supp. 98, 103 (E.D.N.Y.1978) [საქმეში მოსარჩელები იყვნენ ვიეტნამში დაღუპული მამაკაცის შვილები. ნიუ იორკის სასამართლომ მიიჩნია, რომ ნიუ იორკის შტატს არ გააჩნდა არსებითი ინტერესი მხარეების ან დავის საგნის მიმართ, ამიტომ სასამართლომ გამოიყენა ტეხასის შტატის კოლიზიური სამართლის ნორმები, რომლებიც უთითებდნენ ვიეტნამის სამართალზე].

²³ *American Motorists Ins. Co. v. ARTRA Group, Inc.*, 338 Md. 560 (1995) [„ლიმიტირებული *renvoi*-ს გამოწვევით, რომელსაც სასამართლო წინამდებარე გადაწყვეტილებით მხარს უჭერს, მერილენდის სასამართლოებს შესაძლებლობა მისცემს თავიდან აიცილონ კურო-ზული ვითარება, როდესაც მერილენდი იყენებს უცხო იურისდიქციის სამართალს, მაშინ, როცა თავად ამ უცხო იურისდიქციის კოლიზიური სამართლის ნორმები მიუთითებენ მერილენდის სამართლის გამოყენებაზე. წინამდებარე საქმეში მხარდაჭერილი გამოწვევის შესაბამისად მერილენდის სასამართლოებმა უნდა გამოიყენონ მერილენდის მატერიალური სამართალი უცხო ქვეყნის იურისდიქციაში დადებული ხელშეკრულებების მიმართ, მიუხედავად *lex loci contractus*-ისა, როდესაც: 1) მერილენდს გააჩნია ყველაზე მჭიდრო კავშირი, ან, მინიმუმ, არსებითი კავშირი განსახილველ სახელშეკრულებო დავასთან; და 2) ქვეყანა, სადაც ხელშეკრულება დაიდო არ გამოიყენებდა საკუთარ მატერიალურ სამართალს, არამედ, ამის ნაცვლად სადავო საკითხის მოსაწესრიგებლად გამოიყენებდა მერილენდის მატერიალურ სამართალს.“]; *Kramer, Return of the Renvoi*, 66 N.Y.U. L.Rev. 979 (1991); *Commercial Union Ins. Co. v. Porter Hayden Co.*, 116 Md.App. 605 (1997); *United States v. Neal*, 443 F.Supp. 1307, 1315 (D.Neb.1978) [„ნებრასკას ინტერესი, საკუთარი კანონი გამოყენებული იქნეს შტატის გეოგრაფი-

IV.1.2.3 სხვა შემთხვევები

თუმცა, ცხადია, გარდა ინტერესთა ანალიზისა, ამერიკული სასამართლოთა ნაწილი *renvoi*-ს დოქტრინას უფრო ფართოდ იყენებს.²⁴ ამავდროულად, „ნამდვილი კონფლიქ-

ული საზღვრების გარეთ, არ უნდა იყოს ისეთი ძლიერი, რამდენადაც, ნებრასკას უზენაესი სასამართლო აღიარებს *lex loci delicti*-ს წესს.“]; *Tramontana v. S. A. Empresa De Viacao Aerea Rio Grandense*, 350 F.2d 468, 475 (D.C.Cir.1965) [საქმე შეეხებოდა მერილენდის შტატის რეზიდენტის ავიაკატასტროფაში გარდაცვალების გამო ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნას. სასამართლომ აღნიშნული მოთხოვნის მიმართ გამოიყენა ბრაზილიური სამართალით გათვალისწინებული შეზღუდვები და აღნიშნული შემდეგნაირად დაასაბუთა: „თუკი მერილენდის სასამართლო არ უგულებელყოფდა ბრაზილიის სამართალს საკუთარივე რეზიდენტის სასარგებლოდ, თუკი სარჩელი იქ იქნებოდა წარდგენილი, მაშინ ეს რატომ უნდა გააკეთოს კოლუმბიის ოლქის სასამართლომ და რატომ უნდა დააზარალოს ბრაზილიის ლეგიტიმური ინტერესები?“.]; *Haumschild v. Continental Casualty Co.*, 7 Wis.2d 130, (1959). იხ. ასევე *Weintraub R.*, *Commentary on the Conflict of Laws* (5th ed. 2006) 89; *Symeonides S.*, *Perdue W. C.*, *Arthur T. von Mehren*, *Conflict of Laws: American Comparative, International-Cases and Materials* 78–82 (2nd ed. 2003).

²⁴ *Matter of Estate of Wright*, 637 A.2d 106 (Me.1994) [მონადერძე გარდაიცვალა შვეიცარიაში და გარდაცვალებისას იქ გააჩნდა საცხოვრებელი ადგილი. შვეიცარიის სამართალი უშვებდა მოქალაქეობის ქვეყნის სამართლის არჩევას, გარდაცვლილმა კი აირჩია მაინის შტატის სამართალი. შესაბამისად, სასამართლომ გამოიყენა მაინის შტატის სამართალი]. სამაგალითოდ შეგვიძლია დავასახელოთ სხვა საქმეებიც, რომლებშიც აშშ-ს სასამართლოებმა დასაშვებად მიიჩნიეს *renvoi*-ს დოქტრინის გამოყენება. *Green v. Van Buskirk*, 72 U.S. 307 (1866) [საკუთრების გადასვლა პირად მოძრავ ნივთებზე]; *Alaska Airlines v. Stephenson*, 217 F.2d 295 (9th Cir. 1954) [ხელშეკრულებები]; *Mason v. Rose*, 176 F.2d 486 (2d Cir. 1949) [ხელშეკრულებები]; *Guernsey v. Imperial Bank of Canada*, 188 Fed. 300 (8th Cir. 1911) [ფასიანი ქაღალდები]; *University of Chicago v. Dater*, 277 Mich. 658, 270 N.W. 175 (1936) [ქორწინებაში მყოფი ქალის სახელშეკრულებო ქმედუნარიანობა], თუმცა, მსგავს დავაში სხვა საქმეზე სასამართლომ უარი განაცხადა *renvoi*-ს დოქტრინის გამოყენებაზე: *House v. Lefebvre*, 303 Mich. 207, 6 N.W.2d 487 (1942); *In re Lando's Estate*, 112 Minn. 257, 127 N.W. 1125 (1910) [ქორწინების ნამდვილობა]; *Dupuy v. Wurtz*, 53 N.Y. 556 (1873) [მოძრავი ნივთების ანდერძის ფორმალური ნამდვილობა]; *In re Schneider's Estate*, 198 Misc. 1017, 96 N.Y.S.2d 652 (Surr.Ct.1950) [მიწის ნაკვეთის მემკ-

ტის“ შემთხვევებში *renvoi*-ს პრინციპების გამოყენება კვლავ იშვიათობად რჩება.²⁵

ვიდრეობა; *Matter of Zietz*, 198 Misc. 77, 96 N.Y.S.2d 442 (Surr.Ct.1950) [სამკვიდრო ქონების ადმინისტრირება]. ასევე აშშ-ს სასამართლო პრაქტიკაში არის სრული *renvoi*-ს გამოყენების მაგალითებიც. კერძოდ, 1963 წლის საქმეში *Nolan v. Borger*, 95 O.L.A. 225 (Ohio Prob.Ct., *Montgomery Co.* 1963) ოჰაიოს სასამართლომ გამოიყენა სრული *renvoi*-ს დოქტრინა (ე.წ. „უცხო სასამართლოს დოქტრინა“) ოჰაიოში შედგენილი ანდერძის განმარტებისათვის (რომელიც ეხებოდა მიზურის შტატში მდებარე უძრავ ქონებას).

25 მეორე კოდიფიკაციის 8(2) სექციის ტექსტი ამ ნაწილში არ არის მთლად ნათელი: „როდესაც კონკრეტული კოლიზიურ-სამართლებრივი ნორმის მიზანი არის იმავე სამართლებრივი შედეგის მიღწევა.“ *Kramer L., Return of the Renvoi*, 66 N.Y.U. L.Rev. 979 (1991); *Briggs A., In Defense and Praise of Renvoi*, 47 Int'l & Comp. L.Q. 877 (1998). მეორე კოდიფიკაციის აღნიშნული მოწესრიგება ძალზედ ემსგავსება ქართული და გერმანული კოლიზიური სამართლის მოწესრიგებას, რომელთა მიხედვითაც *renvoi*-ს გამოყენება/არ გამოყენების საკითხის გადასაწყვეტად სასამართლომ მხედველობაში უნდა მიიღოს ხომ არ ეწინააღმდეგება ეს მითითების მიზანს/არსს. ამის დასადაგენად, ხშირ შემთხვევაში, სასამართლოს უნევს მხედველობაში მიიღოს საქმის ყველა გარემოება, მათ შორის, კანონმდებლის მიზანი. 1962 წლის საქმეში *Richards v. United States*, 369 U.S. 1 (1962) აშშ-ს უზენაესი სასამართლოს შეფასების საგანი იყო, რამდენად გულისხმობდა ფედერალური დელიქტური მოთხოვნების აქტის (*the Federal Tort Claims Act*, 28 U.S.C. §§ 1346) მიხედვით სამართალზე მითითება კოლიზიური ნორმების გამოყენებასაც. აღნიშნული აქტი აფუძნებს აშშ-ს პასუხისმგებლობას სახელმწიფო მოხელეთა მიერ ჩადენილი დელიქტისათვის. 1346(b)(1) მუხლის თანახმად სახელმწიფო მოხელეთა მიერ საკუთარი უფლებამოსილების ფარგლებში ჩადენილი დელიქტისათვის პასუხისმგებელია აშშ-ს მთავრობა, თუკი იგი პასუხისმგებელი იქნებოდა „ქმედების ან უმოქმედობის განხორციელების ადგილზე მოქმედი სამართლის შესაბამისად.“ მოცემულ დავაში საქმე შეეხებოდა ავიაკატასტროფას. კერძოდ, ოკლაჰომადან ნიუ იორკში მიმავალმა თვითმფრინავმა მიზურის შტატის ტერიტორიაზე განიცადა ავიაკატასტროფა, რის შედეგადაც დაიღუპნენ მგზავრები. დაღუპული მგზავრების წარმომადგენლებმა სარჩელი აღძრეს აშშ-ს წინააღმდეგ ოკლაჰომას სასამართლოში და მოითხოვეს ზიანის ანაზღაურება იმ საფუძველით, რომ აშშ-მ ვერ უზრუნველყო საავიაციო უსაფრთხოების წესების სათანადო აღსრულება, რამაც გამოიწვია გარდაცვალება. საქმე ის იყო, რომ მოსარჩელებს ავიაკომპანიისაგან უკვე მიღებული ჰქონდათ მიზურის შტატის კანონმდებლობით ნებადართული კომპენსაციის მაქსიმალური ოდენობა, თუმცა, მო-

სარჩელები დამატებით ანაზღაურებას ითხოვდნენ აშშ-ს მთავრობისაგან ფედერალური აქტის და ოკლაჰომას ადგილობრივი კანონის შესაბამისად, ვინაიდან უმოქმედობა სწორედ ოკლაჰომას შტატში მოხდა. შესაბამისად, ფედერალური დელიქტური მოთხოვნების აქტის 1346(b)(1) მუხლის თანახმად გასარკვევი იყო, ეკუთვნოდათ თუ არა მოსარჩელებს დამატებითი ანაზღაურება ოკლაჰომას „სამართლის“ მიხედვით. მოსარჩელები ამტკიცებდნენ, რომ ფედერალური დელიქტური მოთხოვნების აქტის 1346(b)(1) მუხლში გამოყენებული ტერმინი „სამართალი“ გულისხმობს მხოლოდ ადგილობრივ მატერიალურ სამართალს და არ მოიცავს კოლიზიური სამართლის ნორმებს. მოსარჩელებისათვის ამგვარი განმარტება მომგებიანი იყო იმიტომ, რომ ოკლაჰომას ადგილობრივი დელიქტური სამართლის (*Oklahoma Wrongful Death Act*, *Okla. Stat.* 1951, *Tit. 12, §§ 1051-1054*) შესაბამისად ისინი უფლებამოსილები იყვნენ მოეთხოვათ დამატებითი კომპენსაცია. მეორეს მხრივ, თუკი სასამართლო ჩათვლიდა, რომ ტერმინი „სამართალი“ ასევე მოიცავს კოლიზიური სამართლის ნორმებს, მაშინ ოკლაჰომას კოლიზიური სამართალი მითითებას აკეთებდა მიზურის შტატის სამართალზე, მიზურის შტატის სამართლის მიხედვით კი, ვინაიდან ავიაკომპანიას უკვე გადახდილი ჰქონდა კომპენსაციის კანონით გათვალისწინებული მაქსიმალური ოდენობა, ამიტომ მოსარჩელები დამატებით ანაზღაურებას ვეღარ მიიღებდნენ. სამივე ინსტანციის სასამართლომ, მათ შორის, აშშ-ს უზენაესმა სასამართლომ მოთხოვნა უარყო და მიიჩნია, რომ გამოყენებული უნდა ყოფილიყო ოკლაჰომას კოლიზიური სამართლის ნორმები, რომლებიც მითითებას ახდენდნენ მიზურის შტატის სამართალზე. ხოლო, მიზურის შტატის სამართლის მიხედვით კი ზიანის შემდგომი ანაზღაურება გამოირიცხებოდა, რამდენადაც კომპანიამ უკვე გადაიხადა კანონით განსაზღვრული ანაზღაურების მაქსიმალური ოდენობა. შესაბამისად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ *Federal Tort Claims Act*-ის მიხედვით მითითება, მოიცავდა კოლიზიური სამართლის ნორმებსაც. აშშ-ს უზენაესმა სასამართლომ საკუთარი პოზიციის გასამყარებლად შემდეგი არგუმენტაცია მოიშველია: „სასამართლო მიიჩნევს, რომ ფუნდამენტურად მნიშვნელოვანია კანონის ტექსტი არ იქნეს წაკითხული მთლიანი აქტის კონტექსტისგან იზოლირებულად და კანონის განმარტებისას სასამართლომ „არ უნდა იხელმძღვანელოს ერთი ცალკე აღებული წინადადებით ან მისი ნაწილით, არამედ სასამართლომ ყურადღება უნდა მიაქციოს მთლიან კანონს და მის მიზანს.“ ჩვენ არ უნდა ვივარაუდოთ, რომ კონგრესის მიზანი იყო სასამართლო სრულად დაეცილებინა შტატის კანონმდებლობას იმ საკითხებთან დაკავშირებით, რომლებზეც მას კონკრეტული და ამომწურავი პასუხები თავად არ გაუცია განსახილველ აქტში, რომელიც, როგორც აღინიშნა, არსებითად დაკავშირებულია შტატის კანონმდებლობასთან. აქედან გამომდინარე, სასამართლო განმარტავს, რომ კანონის ერთიანობაში წა-

IV.2 ინგლისი

ინგლისური საერთო სამართალი გარკვეული კატეგორიის საქმეებში უშვებს *renvoi*-ს, სხვა ნაწილში კი მას გამორიცხავს.²⁶ ზოგადად, ინგლისურ სასამართლო პრაქტიკაში *renvoi*-ს დოქტრინამ დიდი მხარდაჭერა ვერ მოიპოვა. 1941 წლის ერთ-ერთ საქმეში ინგლისის სააპელაციო სასამართლომ მხარი დაუჭირა ცალმხრივ *renvoi*-ს, თუმცა აღნიშნულს პირდაპირ ადგენდა გამოსაყენებელი სამართალი.²⁷ შედარებით ახალი გადაწყვეტილებებიც ნაკლებად გამოხატავენ *renvoi*-ს მხარდაჭერის სურვილს.²⁸ 2010 წლის ერთ-ერთ საქმეში სასამართლომ უარყო *renvoi*-ს დოქტრინა.²⁹

კითხვით და მისი მიზნის გათვალისწინებით, იგი ადგენს ქმედების ან უმოქმედობის განხორციელების ადგილის მთლიანი სამართლის გამოყენებას.“ *Richards v. United States*, 369 U.S. 1, 11 (1962).

²⁶ საქმეები, რომლებშიც სასამართლომ მხარი დაუჭირა *renvoi*-ს დოქტრინის გამოყენებას არის: *Collier v. Rivaz* (1841), 2 Curt. 855, 163 E.R. 608 [მოძრავი ნივთების ანდერძის ფორმალური ნამდვილობა]; *In re The Duke of Wellington* [1947] Ch. 506, [1948] Ch. 118 [უცხო ქვეყანაში მყოფი უძრავი ქონების მემკვიდრეობა]; *Kotia v. Nahas* [1941] A.C. 403 [განმხილველი ქვეყნის ტერიტორიაზე მყოფი უძრავი ქონების მემკვიდრეობა]; *In re Ross* [1930] 1 Ch. 377 [მოძრავი ნივთების ანდერძის მატერიალური ნამდვილობა]; *In re Askew* [1930] 2 Ch. 259 [შვილის სტატუსი და მისი უფლებები]; *In re Annesley* [1926] Ch. 692 [მოძრავი ნივთების ანდერძის მატერიალური ნამდვილობა]; *Armitage v. Attorney General* [1906] P. 135 [განქორწინების აქტის ნამდვილობა].

²⁷ *Privy Council in Kotia v Nahas* [1941] AC 403 [„ცალმხრივი *renvoi*-ს“ გამოყენებას იმპერატიულად ადგენდა პალესტინის ადგილობრივი სამართალი].

²⁸ *Macmillan v Bishopsgate Investment Trust (No. 3)* [1995] 1 WLR 978 [გადაწყვეტილება გასაჩივრდა, თუმცა არა ამ კონკრეტული საკითხის ნაწილში]; *Glencore International AG v Metro Trading Inc.* [2001] All ER (Comm) 103; *Republic of Iran v Berend* [2007] 2 All ER (Comm) 132; *Dornoch Ltd v Westminster International BV* [2009] EWHC 889 (Admlty); *Iran v Berend* [2007] EWHC 132 (QB), [2007] 2 All ER (Comm) 132; *Blue Sky One Ltd v Mahan Air* [2010] EWHC 631 (Comm); *Dornoch Ltd v Westminster International BV* [2009] EWHC 889 (Admlty); *Dornoch Ltd v Westminster International BV* (No 2) [2009] EWHC 1782 (Admlty).

²⁹ *Blue Sky One Ltd v Mahan Air* [2010] EWHC 631 (Comm); *Knight C., Blue Sky One Ltd v Mahan Air*:

ამ ძალიან რთული დავის უმთავრესი გადასაწყვეტი საკითხი არის თვითმფრინავის გირავნობისა და ნასყიდობის ხელშეკრულებების ნამდვილობა. ორივე წარმოადგენს სანივთოსამართლებრივ საკითხს, რომელიც რეგულირდება გირავნობისა და ნასყიდობის ხელშეკრულებების დადების დროს თვითმფრინავის ადგილმდებარეობის სამართლის მიხედვით. თუმცა, მხარეთა პოზიციები განსხვავდება იმასთან დაკავშირებით, თვითმფრინავის ადგილმდებარეობის სამართალი მოიცავს თუ არა საერთაშორისო კერძო სამართლებრივ ნორმებსაც, თუ შემოიფარგლება მხოლოდ იმ წესებით, რომლებიც გამოიყენება სრულად ადგილობრივ დავებში. წარმოდგენილ იქნა მტკიცებულება, რომ ნიდერლანდური სამართლით, რომელიც იყო გირავნობის წარმოშობის დროისათვის ერთ-ერთი თვითმფრინავის ადგილმდებარეობის ადგილი, გამოყენებული უნდა ყოფილიყო რეგისტრაციის ადგილის - სომხეთის - სამართალი. სომხური სამართალი კი გირავნობის ხელშეკრულების მიმართ ადგენს ინგლისური სამართლის გამოყენებას.

საბოლოო ჯამში, სასამართლომ უარი განაცხადა *renvoi*-ს გამოყენებაზე და საკითხი მოაწესრიგა ნიდერლანდების ადგილობრივი სამართლით. სასამართლომ მიიჩნია, რომ კომერციული ურთიერთობების სტაბილურობა, რომელიც მიღწეული იქნებოდა ადგილობრივი სამართლის გამოყენებით, უპირატესი ინტერესია, მიუხედავად იმისა, რომ ნიდერლანდური სასამართლო დავას სხვა ქვეყნის სამართლით მოაწესრიგებდა.

1961 წლის საქმეში *Re United Railways of Havana and Regla Warehouses Ltd, Re* [1961] AC 1007 სასამართლომ გამორიცხა *renvoi*-ს მოქმედება სახელშეკრულებო სამართლის სფეროში; 1984 წლის საქმეში *Amin Rasheed Shipping Corp v Kuwait Insurance Co*, [1984] AC 50 სასამართლომ განმარტა, რომ ხელშეკრულების მიმართ გამოსაყენებელი სამართალი „არის იმ ქვეყნის მატერიალური სამართლის

Renvoi and Moveable Property – Another Nail in the Coffin? [2010] Conveyancer and Property Lawyer 331.

ნორმები, რომელიც მხარეებმა აირჩიეს თავიანთი უფლება-მოვალეობების დასარეგულირებლად, თუმცა *renvoi*-ს გამორიცხვით, იქნება ეს უკუმიმართება თუ შემდგომი მითითება, რომელსაც ამ ქვეყნის სასამართლო გამოიყენებდა, თუკი ვადას ის განიხილავდა.”

ინგლისური სამართალი არ აღიარებს ცალმხრივ *renvoi*-ს,³⁰ თუმცა გარკვეულ საკითხებთან მიმართებით უშვებს ორმხრივ *renvoi*-ს შესაძლებლობას.³¹ ამასთან, ინგლისური სამართლის თანახმად, უცხო ქვეყნის სამართლის მტკიცების ტვირთი არის მხარეებზე. ეს ეხება *renvoi*-საც. შესაბამისად, ინგლისელი მოსამართლე *renvoi*-ს საკითხს გამოიკვლევს მხოლოდ მაშინ, თუკი ამის შესახებ მიუთითებს მხარე.³²

როდესაც ინგლისური სამართალი უთითებს უცხო ქვეყნის სამართალზე, თითქმის ყოველთვის იგულისხმება უცხო ქვეყნის მატერიალური სამართლის ნორმები. თუმცა გამონაკლის შემთხვევებში ინგლისური სასამართლო დასაშვებად მიიჩნევს უცხო ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმების გამოყენებასაც.³³ ამის მაგალითია 1930 წლის საქმე *Re Ross*, რომელიც ზემოთ იქნა განხილული.

ინგლისურ სამართალში *Renvoi* გამოიყენება კანონისმიერი მემკვიდრეობისა და ანდერძის ნამდვილობის მიმართ.³⁴ ზოგიერთი ავტორი მხარს უჭერს მის გამოყენებას ქორწინების³⁵ (მისი ნამდვილობა და ბათილობა, თუმცა, არა ქორწინების დერეგისტრაცია, რაც წესრიგდება განმხილველი ქვეყნის სამართლით)³⁶ და უძრავი ქონების საკუთრების უფლების მიმართ.³⁷ თუმცა, *renvoi* არ გამოიყენება სახელშეკრულე-

ბო³⁸ და დელიქტური³⁹ სამართლის საკითხების მიმართ.⁴⁰ სახელშეკრულებო სამართალში *renvoi*-ს გამორიცხვა მიზნად ისახავს მხარეთა ლეგიტიმური მოლოდინების დაცვას, რამდენადაც სამართლის არჩევისას, როგორც წესი, მხარეებს მხედველობაში აქვთ მატერიალური და არა კოლიზიური სამართლის ნორმები.⁴¹

IV.3 ევროკავშირი

IV.3.1 რომის კონვენცია

Renvoi-ს პირდაპირ გამორიცხავდა 1980 წლის რომის კონვენცია „სახელშეკრულებო ვალდებულებების მიმართ გამოსაყენებელი სამართლის შესახებ“. ⁴² კონვენციის მე-15 მუხლის თანახმად, მითითება ქვეყნის სამართალზე გულისხმობს მხოლოდ მატერიალური და არა კოლიზიური სამართლის ნორმების გამოყენებას.⁴³

IV.3.2 რომი I-ს რეგულაცია

კონვენციის მსგავსად, *renvoi*-ს გამოყენებაზე უარი თქვა, რომი I-ს რეგულაციამაც [მუხლი 20]. რომი I-ს მე-20 მუხლი შემდეგნაირად არის ჩამოყალიბებული:

³⁸ *Amin Rasheed Shipping Corp v Kuwait Insurance Co* [1984] AC 50, 61.

³⁹ ამ ნაწილში ცალსახა ინგლისური პრეცედენტი არ არსებობს, თუმცა ზოგადი მითითება კეთდება საქმეზე *McElroy v McAllister* 1949 SC 110. გადანყევტილებას უპირისპირდება საქმე *Neilson v Overseas Projects Corp of Victoria* (2005) 233 CLR 331.

⁴⁰ *Mayss A.*, *Principles of Conflict of Laws* (3rd ed. 1999) 9.

⁴¹ *Briggs A.*, *Private International Law in English Courts* (2014) (ebook) [3.77].

⁴² 1980 Rome Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations [[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:41998A0126\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:41998A0126(02)&from=EN)].

⁴³ Report Giuliano/Lagarde, O.J. 1980 No. C 282/1, 37 [[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31980Y1031\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31980Y1031(01)&from=EN)].

³⁰ *Mayss A.*, *Principles of Conflict of Laws* (3rd ed. 1999) 9.

³¹ *Briggs A.*, *Private International Law in English Courts* (2014) (ebook) [3.66-3.67].

³² *Briggs A.*, *Private International Law in English Courts* (2014) (ebook) [3.69]; *Briggs A.*, *The Conflict of Laws* (3rd ed. 2013) 21.

³³ *Mayss A.*, *Principles of Conflict of Laws* (3rd ed. 1999) 8.

³⁴ *Mayss A.*, *Principles of Conflict of Laws* (3rd ed. 1999) 9.

³⁵ *Taczanowska v Taczanowski* [1957] P 301 (CA); *R v Brentwood Superintendent Registrar of Marriages, ex p Arias* [1968] 2 QB 956; *Briggs A.*, *Private International Law in English Courts* (2014) (ebook) [3.78].

³⁶ *Briggs A.*, *Private International Law in English Courts* (2014) (ebook) [3.78].

³⁷ *Mayss A.*, *Principles of Conflict of Laws* (3rd ed. 1999) 9.

მუხლი 20. Renvoi-ს გამორიცხვა

წინამდებარე რეგულაციის შესაბამისად ნებისმიერი ქვეყნის სამართლის გამოყენება გულისხმობს ამ ქვეყანაში მოქმედი სამართლის ნორმების გამოყენებას, გარდა საერთაშორისო კერძო სამართლის ნორმებისა, თუკი წინამდებარე რეგულაციით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

მაგალითად, *renvoi* არ გამოიყენება რომი I-ს რეგულაციის მე-7 მუხლის [დაზღვევის ხელშეკრულებები]⁴⁴ და მე-8 მუხლის [ინდივიდუალური შრომითი ხელშეკრულებები]⁴⁵ მიზნებისათვის. ამით რომი I-ს რეგულაცია ემსგავსება რომი II-ს რეგულაციას [მუხლი 24], რომის კონვენციას [მუხლი 15] და გამოსაყენებელი სამართლის სფეროში მოქმედ ჰააგის კონვენციებს.⁴⁶

რომი I-ს რეგულაციაში აკრძალვა ეხება როგორც სასამართლოს მიერ გამოსაყენებელი სამართლის არჩევას, ისე მხარეთა შეთანხმებასაც, რამდენადაც სამართლის არჩევაც რეგულაციით დაშვებული შეთანხმებაა.⁴⁷ აღნიშნული მუხლების პრაქტიკული შედეგი ის არის, რომ სამართლის არჩევის შეთანხმება განიმარტება, როგორც შეთანხმება მატერიალურ სამართალზე და არა კოლიზიური სამართლის ნორმებზე, რაც ლოგიკურია და შეესაბამება ტრანზაქციის მხარეთა ზოგად წარმოდგენებს.⁴⁸ მხარეები, ზოგადად, მიზნად ისახავენ მატერიალური და არა კოლიზიური სამართლის ნორმების არჩევას. ამიტომ *renvoi*-ს გამორიცხვით

რეგულაცია მხედველობაში იღებს მხარეთა ლეგიტიმურ მოლოდინებს.⁴⁹ რეგულაცია არ უშვებს მხარეთა არჩევანით კოლიზიური სამართლის ნორმების ჩართვას სამართლის არჩევაში.⁵⁰ ხოლო, თუკი მხარეები ამგვარ არჩევანს მაინც გააკეთებენ, სასამართლო ნაცვლად იმისა, რომ უგულებელყოს კოლიზიური ნორმები და გამოიყენოს არჩეული ქვეყნის მატერიალური სამართალი, საერთოდ ბათილად ცნობს სამართლის არჩევას.⁵¹

რომი I-ს რეგულაციის მოქმედების სპეციფიკიდან გამომდინარე, *renvoi*-ს გამორიცხვა რელევანტურია მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც რეგულაციის თანახმად გამოსაყენებელი სამართალი არის არანეკონომიკური ქვეყნის სამართალი. თუკი სასამართლო გამოიყენებს ევროკავშირის წევრი ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმებს, იგი გამოიყენებს რომი I-ს რეგულაციას და, შესაბამისად, იმავე სამართალს.⁵²

Renvoi-ს გამორიცხვის ძირითადი მიზეზი არის ის, რომ ევროკომისიამ მიიჩნია, რომ *renvoi*-ს დოქტრინა საფრთხეს უქმნის სავაჭრო ურთიერთობათა სტაბილურობას და ქმნის არასაჭირო გაუგებრობას.⁵³ როგორც რეგულაციის შესავალი ნაწილის მე-6 პუნქტშია მითითებული, *renvoi*-ს გამორიცხვით მიიღწევა სტაბილურობა და თავიდან იქნება აცილებული გაურკვევლობა.⁵⁴ გარდა ამისა, *renvoi*-ს გამოყენება საკმაოდ რთულ და კომპლექსურ სამართლებრივ ანალიზს მოითხოვს, რომელსაც კიდევ უფ-

⁴⁴ *Ferrari F.*, Rome I Regulation (2015) 286.

⁴⁵ *Ferrari F.*, Rome I Regulation (2015) 320.

⁴⁶ Convention of 15 June 1955 on the Law Applicable to International Sales of Goods, მუხლები 2-4 [<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=31>]; Convention of 4 May 1971 on the Law Applicable to Traffic Accidents, მუხლი 3 [<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=81>]; Protocol of 23 November 2007 on the Law Applicable to Maintenance Obligations, მუხლი 12 [<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=133>].

⁴⁷ *Symeonides S.*, Codifying Choice of Law Around the World (2014) 139.

⁴⁸ *Symeonides S.*, Codifying Choice of Law Around the World (2014) 139.

⁴⁹ *Ferrari F.*, Rome I Regulation (2015) 486.

⁵⁰ რომი I-ს რეგულაციის მე-20 მუხლის თანახმად, *renvoi* არ გამოიყენება, გარდა თავად რეგულაციით გათვალისწინებული შემთხვევებისა. ხოლო, ვინაიდან რეგულაცია არ ითვალისწინებს პირდაპირ დათქმას მხარეთა მიერ სამართლის არჩევისას კოლიზიური სამართლის ნორმების არჩევის შესახებაც, ამიტომ ითვლება, რომ ამგვარი რამ არ არის დაშვებული (*argumentum e contrario*). *Ferrari F.*, Rome I Regulation (2015) 486.

⁵¹ *Ferrari F.*, Rome I Regulation (2015) 486.

⁵² *Ferrari F.*, Rome I Regulation (2015) 485-486.

⁵³ Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations (Rome II) COM(2003)0427 [<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52003PC0427&from=EN>].

⁵⁴ *Ferrari F.*, Rome I Regulation (2015) 486.

რომ აძნელებს ის ფაქტი, რომ განმხილველ მოსამართლეს უნევს მისთვის უცნობ, უცხო ქვეყნის სამართალთან შეხება. ამიტომ, *renvoi*-ს გამორიცხვით განმხილველ მოსამართლეს არსებითად უმარტივდება საქმე.⁵⁵ ასევე, რომი I-ს რეგულაციის ავტორები შიშობდნენ, რომ *renvoi*-ს გამოყენების შემთხვევაში შეიძლება დარღვეულიყო ის ბალანსი, რომელსაც რეგულაციის ნორმები აღწევენ ქვეყნებისა და მხარეთა ინტერესებს შორის.⁵⁶

IV.3.3 რომი II-ს რეგულაცია

Renvoi-ს მოქმედებას გამორიცხავს ასევე ევროკავშირში მოქმედი რომი II-ს რეგულაცია. რეგულაციის 24-ე მუხლის თანახმად, „წინამდებარე რეგულაციის შესაბამისად ნებისმიერი ქვეყნის სამართლის გამოყენება გულისხმობს ამ ქვეყანაში მოქმედი სამართლის ნორმების გამოყენებას, გარდა საერთაშორისო კერძო სამართლის ნორმებისა, თუკი წინამდებარე რეგულაციით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.“ ეს იმას ნიშნავს, რომ რეგულაციიდან გამორიცხება *renvoi*-ს მოქმედება.⁵⁷ ეს შესაბამეა თანამედროვე ტრენდს, რომელიც *renvoi*-ს გამორიცხავს მინიმუმ ვალდებულებითი სამართლის სფეროში.⁵⁸ *Renvoi*-ს გამორიცხვის სასარგებლოდ სამი ძირითადი არგუმენტი სახელდება: (1) *renvoi*-ს უარყოფა ხელს უწყობს სამართლებრივი სტაბილურობის მიღწევას, რაც დეკლარირებულია რომი II-ს რეგულაციის შესავალი ნაწილის მე-6 მუხლშიც. *Renvoi*-ს დაშვებით, შესაძლებელია, კავშირის სხვადასხვა სასამართლომ ერთი და იმავე სამართლებრივი საკითხის მიმართ სხვადასხვა სამართალი გამოიყენოს; (2) ამასთან, *renvoi*-ს გამორი-

ცხვით ადვილდება უცხო ქვეყნის სამართლის შინაარსის დადგენა და (3) *renvoi*-ს გამორიცხვით დაცული იქნება რეგულაციის ერთიანობა, რამდენადაც რეგულაციის ნორმები ფორმულირებულია იმგვარად, რომ მაქსიმალურად იქნეს მიღწეული ბალანსი მხარეთა და სახელმწიფოს ინტერესებს შორის.⁵⁹

V. ძირითადი არგუმენტები *Renvoi*-სთან დაკავშირებით

V.1 უმთავრესი არჩევანი - უცხო ქვეყნის სამართალზე დაქვემდებარება

საერთაშორისო კერძო სამართლებრივი არაერთი ინსტრუმენტი და შიდა ქვეყნის კანონმდებლობა პირდაპირ გამორიცხავს *renvoi*-ს.⁶⁰ ზოგადად მიღებული შეხედულებით, ეს გამონაკლისია *renvoi*-ს ინსტიტუტის კომპლექსური ბუნებით. თუმცა, ლიტერატურის კვლევა აჩვენებს, რომ ავტორთა აბსოლუტური უმრავლესობა *renvoi*-ს მიმართ უარყოფითად არის განწყობილი სამართლის პოლიტიკიდან გამომდინარე არგუმენტების გამო. კერძოდ, *Renvoi*-ს დოქტრინის კომპლექსური ბუნების საფუძველში არის უმთავრესი შეკითხვა, რომელზეც კანონმდებელმა პასუხი უნდა გასცეს: ქვეყანამ კოლიზიური სამართლის პრობლემები უნდა გადაწყვიტოს, ექსკლუზიურად, საკუთარი სამართლის პრინციპების მიხედვით, თუ ასევე უნდა გაითვალისწინოს სხვა ქვეყნების მიდგომებიც?⁶¹ თუკი ქვეყანა არჩევანს ამ უკანასკნელის სასარგებლოდ გააკეთებს, მაშინ იგი ნებაყოფლობით დაუქვემდებარებს საკუთარ სასამართლოს უცხო ქვეყნის სამართალს.

თუმცა, ეს მოსაზრებაც არ არის უდავო, ავტორთა ნაწილი მიიჩნევს, რომ *renvoi*-ს ინსტი-

⁵⁵ Ferrari F., Rome I Regulation (2015) 487.

⁵⁶ Ferrari F., Rome I Regulation (2015) 487; Symeonides S., Choice of Law in the American Courts in 2007: Twenty-First Annual Survey, 56 Am. J. Comp. L. 243 (2007).

⁵⁷ Huber P., Rome II Regulation (2011) 417; Magnus U., Mankowski P., European Commentaries on Private International Law ECPII, Volume III: Rome II Regulation (2019) 159.

⁵⁸ Huber P., Rome II Regulation (2011) 417.

⁵⁹ Huber P., Rome II Regulation (2011) 418.

⁶⁰ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 3 [„საერთაშორისო შეთანხმებებში *renvoi*-სთან დაკავშირებით ტრადიციული და გაბატონებული მოსაზრება არის ის, რომ ამ სამართლებრივ ფიგურას უკვე აღარ გააჩნია ლეგიტიმური ადგილი საერთაშორისოდ უნიფიცირებულ კოლიზიურ სამართალში.“].

⁶¹ Symeonides S., Choice of Law (2016) 75.

ტუტი სულაც არ იწვევს უცხო ქვეყნის კანონმდებლობისადმი დაქვემდებარებას, რამდენადაც *renvoi*-ს გამოყენებას ლეგიტიმაციას აძლევს შიდა კანონმდებლობა. ნებისმიერ შემთხვევაში, *renvoi* განმხილველ სასამართლოს აიძულებს საქმე უცხო ქვეყნის სამართლის მიხედვით გადაწყვიტოს, რაც ავტორთა დიდი ნაწილის უარყოფით შეფასებას იწვევს.

V.2 Renvoi და მხარეთა ნების ავტონომია

გარდა ამისა, *renvoi*-ს მიმართ ქვეყნის დამოკიდებულების ფორმულირებისას პასუხი უნდა გაეცეს მეორე მნიშვნელოვან შეკითხვას, რომელიც მხარეთა ნების ავტონომიას შეეხება. გარდა სამართლის ფარგლების დადგენისა (გულისხმობს თუ არა „სამართალი“ კოლიზიურ ნორმებსაც), *renvoi*-ს ფარგლებში წამოიჭრება კითხვა, არის ეს სახელშეკრულებო ძალაუფლების (*contractual power*) თუ სახელშეკრულებო განზრახვის (*contractual intent*) საკითხი.⁶² *Renvoi*-ს გამომრიცხავი ნორმები მიჩნეულ უნდა იქნას, როგორც აბსოლუტური აკრძალვა, თუ მხოლოდ პრეზუმფცია მხარეთა სახელშეკრულებო მიზნის დასადგენად? ან, მაგალითად, აქვთ თუ არა მხარეებს უფლება ხელშეკრულებით შეთანხმდნენ გამოსაყენებელი სამართლის კოლიზიურ ნორმებზეც?⁶³

აღნიშნულ კითხვაზე პასუხი განსხვავებულია სამართლის სისტემის მიხედვით.⁶⁴ მაგალითად, გერმანულ კანონმდებლობაში მხარეებს იმპერატიულად აკრძალული აქვთ კოლიზიური ნორმების არჩევა.⁶⁵ სლოვაკეთის კანონის თანახმად, არჩეული ქვეყნის სამართლის კოლიზიური ნორმები არ გამოიყენება, თუკი მხარეები სხვა რამეზე არ შეთანხმდებიან.⁶⁶ მს-

გავს მონესრიგებას ადგენს ჩეხური კანონი.⁶⁷ არგენტინის კანონის თანახმად, ივარაუდება, რომ სამართლის არჩევა არ გულისხმობს კოლიზიური სამართლის ნორმებს, გარდა სხვაგვარი შეთანხმებისა.⁶⁸ მსგავსი მონესრიგებაა ურუგვაის და ლიხტენშტეინის კანონმდებლობაში.⁶⁹ ამერიკული საერთაშორისო კერძო სამართლის მეორე კოდიფიკაცია, ასევე ლუიზიანასა და ორეგონის შტატის კანონები სამართლის არჩევის შემთხვევაში არჩეულად თვლიან მატერიალური სამართლის ნორმებს, თუმცა მხარეებს აძლევენ განსხვავებული შეთანხმების უფლებას.⁷⁰

⁶⁷ იხ. ჩეხეთის კანონის 21(2) მუხლის მეორე წინადადება: „... თუკი მხარეებმა აირჩიეს გამოსაყენებელი სამართალი, არჩეული სამართლის კოლიზიური ნორმები მხედველობაში მიიღება მხოლოდ მაშინ, თუკი ამის თაობაზე არსებობს მხარეთა შეთანხმება.“ [http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Act-Governing-Private-International-Law.pdf].

⁶⁸ იხ. არგენტინის კანონის 2651(b) მუხლი: „თუკი მხარეებმა აირჩიეს გამოსაყენებელი სამართალი, ივარაუდება, რომ მათ აირჩიეს ადგილობრივი მატერიალური სამართალი კოლიზიური სამართლის ნორმების გამორიცხვით, თუკი შეთანხმებიდან სხვა რამ არ გამომდინარეობს.“ [http://www.saij.gob.ar/docs-f/codigo/Codigo_Civil_y_Comercial_de_la_Nacion.pdf].

⁶⁹ ურუგვაის კანონის 45-ე მუხლის მე-2 პარაგრაფის თანახმად „უცხო ქვეყნის სამართალზე მითითება უნდა განიმარტოს ისე, რომ კოლიზიური სამართლის ნორმები გამოირიცხება.“ [http://www.diputados.gub.uy/wp-content/uploads/2020/11/00130.pdf]. ლიხტენშტეინის კანონი 11(1) მუხლში ადგენს, რომ „მხარეთა მიერ სამართლის არჩევა (მუხლი 20, 29(3) და 39(1)) საექსკუოზისას არ გულისხმობს არჩეული სამართლის კოლიზიურ ნორმებს.“ [https://www.gesetze.li/konso/1996194000].

⁷⁰ Restatement (Second) Conflict of Laws § 187 cmt. h (Am. Law Inst. 1971) [„მითითება არჩეული ქვეყნის „ადგილობრივ სამართალზე.“ მითითება, თუკი მხარეთა განზრახვიდან სხვა რამ არ გამომდინარეობს, გულისხმობს ქვეყნის „ადგილობრივ სამართალს“ და არა ქვეყნის „სამართალს“, ვინაიდან ეს უკანასკნელი მოიცავს სრულ კანონმდებლობას, მათ შორის კოლიზიური სამართლის ნორმებსაც. როდესაც ისინი ხელშეკრულების ნამდვილობის მიმართ ირჩევენ ქვეყნის სამართალს, მხარეები თითქმის ყოველთვის გულისხმობენ „ადგილობრივ სამართალს“ და არა „სამართალს“ (შეად. § 186, კომენტარი b). არჩეული ქვეყნის „სამართლის“ გამოყენება გამოიწვევს სამართლის არჩევის პროცესში გაურკვევლობას და ამით შეენიანაღმდეგება უმთავრეს მიზანს, რაც არის სტაბილურობა და გან-

⁶² Symeonides S., Codifying Choice of Law Around the World (2014) 138-139.

⁶³ Symeonides S., Codifying Choice of Law Around the World (2014) 139.

⁶⁴ Briggs A., The Conflict of Laws (3rd ed. 2013) 20.

⁶⁵ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 34.

⁶⁶ Symeonides S., Codifying Choice of Law Around the World (2014) 139.

ჭერეტადობა, რომელთა მისაღწევათაც შეიქმნა კოლიზიური სამართლის ნორმა.“; La. C.C. Art. 3540 cmt e [„თუკი ისინი იმოქმედებენ წინამდებარე სექციაში დადგენილ მხარეთა ავტონომიის ფარგლებში, მხარეები უფლებამოსილები არიან აირჩიონ ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმებიც. თუმცა, თუკი ისინი პირდაპირ არ მიუთითებენ თავიანთი განზრახვის თაობაზე, უფრო ლოგიკურია ვივარაუდოთ, რომ მხარეების სურვილი იყო თავიდან აეცილებინათ *renvoi*-სთან დაკავშირებული სირთულეები და, შედეგად, მათი არჩევანი შემოიფარგლება ქვეყნის მატერიალური სამართლის ნორმებით.“; Or. Rev. Stat. § 15.300(1) [„სამართალი“ ნიშნავს ქვეყნის მიერ მიღებულ ნებისმიერ დანაწესს, რომელსაც აქვს ზოგადი მოქმედება, მიუხედავად იმისა, ეს დანაწესი არის ადგილობრივი თუ უცხოური და მიუხედავად იმისა იგი გამომდინარეობს საერთაშორისო სამართლიდან, კონსტიტუციიდან, კანონიდან, სხვა საჯარო ხასიათის აქტიდან თუ სასამართლო პრეცედენტიდან. გარდა ორეგონის სამართალზე უშუალო მითითებისა, „სამართალი“ არ გულისხმობს კოლიზიური სამართლის ნორმებს.“]. ციტირებული წყაროები წარმოადგენს მხარეთა ავტონომიის აღიარების მაგალითებს. სკს 4(3) მუხლის თანახმად „თუ მხარეებს შეუძლიათ აირჩიონ ერთ-ერთი ქვეყნის სამართალი, ასეთი არჩევანი გულისხმობს მხოლოდ ამ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული ნორმების გამოყენებას.“ აღნიშნული დათქმით ქართულმა კანონმა *renvoi*-სთან დაკავშირებით შეზღუდა მხარეთა ნების ავტონომია. როდესაც იურისდიქცია მხარეებს აძლევს კოლიზიურ ნორმებზე შეთანხმების უფლებას, ეს, ამავედროულად, გულისხმობს კოლიზიური ნორმების პირდაპირ გამოორიცხვის უფლებასაც. სამართლის არჩევის უმრავლესი შეთანხმებები ზოგადად მიუთითებენ მხარეთა არჩევანის შესახებ, თუმცა ზოგიერთი შეთანხმება პირდაპირ შეიცავს *renvoi*-ს საწინააღმდეგო დათქმასაც. იხ. მაგ. *Glyka v. New England Cord Blood Bank, Inc.*, 2009 WL 1816955, 8-9 (D. Mass. June 25, 2009) [„მიუხედავად იმისა, რომ მხარეები თავად არ მიუთითებენ თუ რომელი შტატის სამართალი არეგულირებს ხელშეკრულებას, ურთიერთგაგებათა მემორანდუმი შეიცავს სამართლის არჩევის პირობას, რომელიც ადგენს, რომ „ყველა შეთანხმება, მათ შორის ურთიერთგაგებათა მემორანდუმი, რეგულირდება მასაჩუსეტსის სამართლით (კოლიზიური სამართლის ნორმების გამოორიცხვით).“ მასაჩუსეტსის სასამართლოები, როგორც ნესი, აღიარებენ ამგვარ დათქმას, *Morris v. Watsco, Inc.*, 385 Mass. 672, 433 N.E.2d 886, 888 (Mass. 1982), და, შესაბამისად, ჩვენც მხარეთა სახელშეკრულებო მოთხოვნებს მასაჩუსეტსის სამართლით შევაფასებთ.“; *Citgo Petroleum Corp. v. Krystal Gas Marketing Co., Inc.*, 2006 WL 2645133, 2-3 (N.D. Okla. Sept. 12, 2006) [„ხელშეკრულება შედგენილი და ხელმოწერილია CITGO-ს მიერ ტუსლაში და ხელმოწერილია Krystal-ის მიერ ილინოისში. 21(d) პარაგრაფი ადგენს: „წინამდებარე ხელშეკრულება დადებულია ოკლაჰომას შტატში

მხარეთათვის კოლიზიური სამართლის ნორმების არჩევის უფლების მიცემა შეესაბამება მხარეთა ავტონომიის პრინციპს,⁷¹ თუმცა, იურისდიქციების უმრავლესობა მხარეთათვის ამგვარი უფლების მინიჭებას მხარს არ უჭერს, როგორც, მაგალითად, რომი I-ს რეგულაცია. *Giuliano-Lagarde Report*-ის თანახმად, „ნათელია, რომ სახელშეკრულებო სამართალში *renvoi*-ს ადგილი არ არის, თუკი მხარეებმა აირჩიეს მათი ხელშეკრულების მიმართ გამოსაყენებელი სამართალი. თუ მათ ამგვარი არჩევანი გააკეთეს, ცხადია, რომ ეს გაკეთდა არჩეული სამართლის მატერიალური ნორმების გამოყენების განზრახვით; შესაბამისად, მათი არჩევანი გამორიცხავს *renvoi*-ს ნებისმიერი სხვა სამართლის სასარგებლოდ.“⁷² თუმცა, ანგარიში სხვა არგუმენტს, გარდა მხარეთა პრეზუმირებული განზრახვისა, არ ასახელებს, რაც არასაკმარისია, მინიმუმ იმ შემთხვევებში, როდესაც მხარეთა შეთანხმებიდან ცალსახად გამომდინარეობს საწინააღმდეგო მიზანი.⁷³

ჰააგის კონვენციის მიერ 01/07/1985 წელს მიღებული „ტრასტების და მათი ცნობის მიმართ გამოსაყენებელი სამართლის შესახებ“ კონვენციის მე-17 მუხლის თანახმად „კონვენციაში სიტყვა „სამართალი“ გულისხმობს ქვეყანაში მოქმედ კანონებს, კოლიზიური სამართლის ნორმების გამოკლებით.“⁷⁴ კონვენციის მე-17 მუხლის ფორმულირების პროცესში აშშ-ს

და სრულად რეგულირდება და განიმარტება ოკლაჰომას შტატის მატერიალური სამართლის შესაბამისად, კოლიზიური სამართლის ნორმების გამოორიცხვით.“; *Digital Envoy, Inc. v. Google, Inc.*, 370 F. Supp. 2d 1025, 1029 (N.D. Cal. 2005) [„ლიცენზია, ასევე, ადგენდა, რომ ხელშეკრულება რეგულირდება „კალიფორნიის შტატის სამართლით, რომელიც გამოიყენება კალიფორნიაში დადებული და შესრულებული ხელშეკრულებების მიმართ, კოლიზიური სამართლის პრინციპების გამოორიცხვით.“].

⁷¹ Symeonides S., *Codifying Choice of Law Around the World* (2014) 139.

⁷² Report Giuliano/Lagarde, O.J. 1980 No. C 282/1, 37.

⁷³ Symeonides S., *Codifying Choice of Law Around the World* (2014) 139.

⁷⁴ 01/07/1985 Convention on the Law Applicable to Trusts and on Their Recognition [https://assets.hcch.net/docs/8618ed48-e52f-4d5c-93c1-56d58a610cf5.pdf].

დელეგაციის მიერ შეთავაზებულ იქნა ალტერნატიული ვარიანტი, რომელიც მხარეთა ნების ავტონომიას მეტ თავისუფლებას ანიჭებდა: „წინამდებარე კონვენციაში, ტერმინი „სამართალი“ გულისხმობს ქვეყანაში მოქმედ სამართალს, გარდა საერთაშორისო კერძო სამართლის ნორმებისა, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ტრასტის შემქმნელი პირდაპირ განახორციელებს სხვაგვარ მითითებას.“⁷⁵ თუმცა, ეს შემთავაზება არ იქნა გაზიარებული, ვინაიდან კონფერენციამ მიიჩნია, რომ ეს გამოიწვევდა არასაჭირო გართულებებს.

V.3 Renvoi-ს საწინააღმდეგო არგუმენტები

Renvoi-ს ცუდი რეპუტაცია მომდინარეობს 1883 წლის საფრანგეთის საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან ცნობილ *Forgo*-ს საქმეში, რომელიც ზემოთ განვიხილეთ.⁷⁶ იურისდიქციების უმრავლესობას *renvoi*-ს მიმართ უარყოფითი დამოკიდებულება აქვს. ამის ძირითადი მიზეზები რამდენიმე ნაწილად შეიძლება დაიყოს. წინამდებარე სტატიის მიზნებისათვის გამოყოფილი იქნება სამი ყველაზე ხშირად დასახელებული მიზეზი.⁷⁷ (1) *renvoi*-ს კომპლექსური ბუნება, (2) განმხილველი ქვეყნის სამარ-

თლის უცხო ქვეყნის სამართალზე დაქვემდებარება, და (3) *renvoi*, როგორც მანიპულაციის იარაღი მოსამართლის ხელში.

V.3.1 Renvoi-ს კომპლექსური ბუნება

კოლიზიური სამართლის ნორმები, თავისთავად, გამოირჩევიან კომპლექსურობით. დავის მონაწილე მხარეთათვის და განმხილველი სასამართლოთა დიდი ნაწილისათვის კოლიზიურ სამართლებრივი საკითხები, ხშირ შემთხვევაში, გართულებულ ანალიზს მოითხოვს. აღნიშნულს კიდევ უფრო ამძაფრებს *renvoi*, რომელიც ცნობილია თავისი ცირკულარული პრობლემებით. სწორედ ამიტომ, *renvoi*-ზე უარის თქმა წარმოადგენს არასასურველი კომპლექსურობისგან თავდაცვის ერთგვარ საშუალებას.⁷⁸

თუმცა, *renvoi*-სთან დაკავშირებული სირთულეები არ ამოიწურება მხოლოდ სამართლებრივი ანალიზის კომპლექსურობით. ხშირად, რთულია იმის დადგენა, კი, აღიარებს თუ არა უცხო ქვეყნის სამართალი *renvoi*-ს. მიუხედავად იმისა, რომ საერთაშორისო კერძო სამართლებრივ დავებში უცხო ქვეყნის სამართლის არსის დადგენა ისედაც წარმოადგენს სასამართლოს რუტინას, ხშირად, არ არის ცალსახა და ნათელი, კონკრეტულ საკითხთან დაკავშირებით უშვებს თუ არა უცხო ქვეყნის სამართალი *renvoi*-ს გამოყენებას.⁷⁹

Renvoi-ს კომპლექსურ ბუნებაზე საუბრისას უნდა ვახსენოთ ე.წ. ცირკულარული პრობლემა. კერძოდ, არსებობს თეორიული შანსი იმისა, რომ *renvoi*-ს გამოყენებით გადამისამართების პროცესი დაუსრულებლად გაგრძელდეს. ეს

⁷⁵ Overbeck A. E. Von, Explanatory Report on the 1985 HCCH Trusts Convention (1984) 407.

⁷⁶ *Forgo's Case*, 10 Clunet 64 (1883); MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 2.

⁷⁷ *Renvoi*-ს სასარგებლო და საწინააღმდეგო არგუმენტები გერმანული პერსპექტივიდან შეგიძლიათ იხ. MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 16-27. კომენტარი არგუმენტებს შემდეგნაირად აყალიბებს: „*Renvoi*-სთან დაკავშირებით, ზოგადად, იმდენად ბევრი დაინერა უკანასკნელი 130 წლის განმავლობაში, რომ გამოსაყენებელი სამართლის კომენტარის ფარგლებში შეუძლებელია მისი ყველა დოგმატური მიმართულების განხილვა. არსებითად, არგუმენტები შეიძლება ხუთ ჯგუფად დაიყოს: 1. სუვერენიტეტი და სახელმწიფოს ინტერესი, (paras. 17-19) 2. გადამისამართების შეწყვეტა (paras. 20-22) 3. მოქნილობა და უკეთესი სამართლის ძიება (paras. 23, 24) 4. გადაწყვეტილებათა საერთაშორისო ჰარმონიზაცია (para. 25) 5. *Lex fori*-ს გამოყენების ზრდა (marg. no. 26).“ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020 Rn. 16, EGBGB Art. 4 Rn. 16.

⁷⁸ In re Damato's Estate, 206 A.2d 171 (App.Div.1965). სხვა საქმეები, რომლებშიც სასამართლომ ამ მიზეზით *renvoi*-ს დოქტრინის გამოყენებაზე უარი განაცხადა არის: *Concepts, Inc. v. First Nat. Bank of Omaha*, 495 Fed. App'x. 514 (5th Cir.2012) [დაუსრულებელი მითითება]; *Lemons v. Cloer*, 206 S.W.3d 60 (Tenn.App.2006) [სასამართლომ *renvoi* მოიხსენია, როგორც ჭაობი (quagmire)]; *Makarova v. United States*, 201 F.3d 110 (2d Cir.2000) [სასამართლომ *renvoi* მოიხსენია, როგორც „მისტიური დოქტრინა“].

⁷⁹ *Rogerson P.*, *Collier's Conflict of Laws* (4th ed. 2013) 284; *Re Duke of Wellington* [1947] Ch. 506.

ეხება ისეთ შემთხვევას, როდესაც ქვეყნები აღიარებენ „სრულ renvoi-ს.“ ასეთ შემთხვევაში, აუცილებელი ხდება სასამართლომ უბრალოდ უარი განაცხადოს ორზე მეტ გადამისამართებაზე.⁸⁰

განსაკუთრებული პრობლემა შეიძლება წარმოიშვას ისეთ შემთხვევებში, როცა უცხო ქვეყნის სამართალი დამაკავშირებელ ფაქტორად იყენებს პირის მოქალაქეობას და მოქალაქეობის ქვეყანა არის ფედერაციული მოწყობის. ასეთ დროს, თუკი არ დაკონკრეტდება იურისდიქცია ერთი ქვეყნის ფარგლებში, შესაძლებელია რამდენიმე სხვადასხვა სამართლის გამოყენება, მათ შორის, ისეთი სამართლის, რომელსაც დავასთან და მის მხარეებთან რეალური კავშირი არ გააჩნია.⁸¹ ამ პრობლემას ეხება 1940 წლის ერთ-ერთი ინგლისური გადანყვეტილება საქმეზე *Re O'Keefe*:

ბრიტანეთის მოქალაქე ქალბატონი ანდერძის დატოვების გარეშე გარდაიცვალა იტალიაში. გარდაცვალებისას მას გააჩნდა გარკვეული მოძრავი ნივთები. ინგლისური კოლიზიური სამართლის თანახმად მემკვიდრეობა უნდა მოწესრიგებულიყო იტალიის სამართლის მიხედვით, ვინაიდან გარდაცვალების მომენტში ქალბატონს საცხოვრებელი ადგილი ჰქონდა იტალიაში. იტალიური სამართლის მიხედვით კი მემკვიდრეობა ექვემდებარებოდა მამკვიდრებლის მოქალაქეობის კანონს და იტალიური სასამართლოები უარყოფდნენ renvoi-ს დოქტრინას. მიუხედავად იმისა, რომ ქალბატონი დაბადებული იყო ინდოეთში, სამართლებრივად, მისი დაბადებით საცხოვრებელ ადგილად⁸² ითვლებოდა ირლანდია, სადაც ცხოვრობდა მისი მამა. ქალ-

ბატონი ირლანდიაში ნამყოფი იყო მხოლოდ ერთხელ მცირე დროით, დროის უმეტესი ნაწილი კი გაატარა ინგლისში, თუმცა მხოლოდ იტალიაში ჰქონდა მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი.⁸³ სასამართლომ განმარტა, რომ მოქალაქეობის კანონად მიჩნეული უნდა ყოფილიყო ბრიტანეთის იმპერიის ის ნაწილი, რომელსაც გარდაცვლილი ქალბატონი ეკუთვნოდა, ანუ ირლანდია.⁸⁴ შედეგად მემკვიდრეობის საკითხი მოწესრიგდა იმ სამართლით, რომელთანაც მამკვიდრებელს, ფაქტობრივად, კავშირი არ გააჩნდა.

V.3.2 უცხო ქვეყნის სამართლისადმი დაქვემდებარება

ხშირ შემთხვევაში, სასამართლოები არ არიან კმაყოფილი იმით, რომ renvoi-ს გამოყენებით, ფაქტობრივად, უწევთ საკუთარი სამართლის უცხო ქვეყნის სამართლისადმი დაქვემდებარება. ეს ხდება მაშინ, როდესაც ნაცვლად განმხილველი ქვეყნის საერთაშორისო კერძო სამართლებრივი ნორმების გამოყენებისა, სასამართლო იყენებს უცხო ქვეყნის საერთაშორისო კერძო სამართლის ნორმებს.⁸⁵ მართალია, უცხო ქვეყნის კოლიზიური ნორმების გამოყენების სამართლებრივი საფუძველი თავად განმხილველი ქვეყნის სამართლის ნორმაა, თუმცა ეს არ ცვლის ფაქტს, რომ სასამართლო მოქმედებს უცხო ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმების შესაბამისად.⁸⁶ ამასთან, renvoi,

⁸⁰ *Rogerson P.*, *Collier's Conflict of Laws* (4th ed. 2013) 286; *MüKoBGB/v. Hein*, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 20.

⁸¹ *Rogerson P.*, *Collier's Conflict of Laws* (4th ed. 2013) 285.

⁸² გამოყენებულია ტერმინი „domicile of origin.“ *Black's Law Dictionary*-ს თანახმად domicile of origin არის „პირის საცხოვრებელი ადგილი მისი დაბადების მომენტში, რომელიც ეკუთვნის იმ მშობელს, რომელიც ცხოვრობს ბავშვთან ან რომელიც ამგვარად დადგენილია კანონის საფუძველზე.“ *Domicile of Origin*, *Black's Law Dictionary* (10th ed. 2014).

⁸³ *Re O'Keefe* [1940] Ch. 124.

⁸⁴ *Rogerson P.*, *Collier's Conflict of Laws* (4th ed. 2013) 285.

⁸⁵ *Rogerson P.*, *Collier's Conflict of Laws* (4th ed. 2013) 284.

⁸⁶ პროფესორი ადრიან ბრიგის მხარს უჭერს renvoi-ს გამოყენებას და დასახელებულ არგუმენტთან დაკავშირებით საინტერესო პოზიციას აფიქსირებს. *Briggs A.*, *Private International Law in English Courts* (2014) (ebook) [3.64] [„... არგუმენტი, რომ renvoi ინგლისის საერთაშორისო კერძო სამართლის ნორმებს სხვა ქვეყნის სამართლის სისტემას უქვემდებარებს, დაუსაბუთებელია, ვინაიდან მხოლოდ და მხოლოდ ინგლისური სამართალი ადგენს თუ რა ფარგლებში უნდა იქნეს მხედველობაში მიღებული უცხო ქვეყნის სასამართლოს პოზიცია. პრინციპულად, არავითარ პრობლემას

ფაქტობრივად, ინვესტორს განმხილველი ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმების უგულვებლყოფას, რაც სასამართლოთა (და კანონმდებლების) მხარდაჭერას ნაკლებად იმსახურებს.⁸⁷

V.3.3 Renvoi, როგორც მანიპულაციის იარაღი

Renvoi-ს საწინააღმდეგო არგუმენტად სახელდება ისიც, რომ, გარკვეულ შემთხვევებში, renvoi გადაიქცევა მანიპულაციის მექანიზმად მოსამართლის ხელში, რომლითაც, ხშირად, ხელშეწყობილი გამართლება მოეძებნება განსხვავებული სამართლის გამოყენებას.⁸⁸ სასამართლო პრაქტიკაში renvoi ხშირად განიხილება, როგორც მექანიზმი, რომლითაც მოსამართლეს შეუძლია, თავიდან აიცილოს მისთვის არასასურველი შედეგი [ე.წ. escape device].⁸⁹ ამის ერთ-ერთ მაგალითად შეგვიძლია დავასახელოთ 1995 წლის საქმე American Motorists Insurance Co. v. ARTRA Group, Inc.⁹⁰ აღნიშნულ საქმეში, რომელიც განიხილა მერილენდის შტატის უზენაესმა სასამართლომ, ხელშეკრულების მხარეები იყვნენ ილინოისის შტატის მოქალაქეები. მერილენდის შტატი აღიარებს lex loci contractus – ანუ ხელშეკრულება რეგულირდება მისი დადების ადგილის სამართლით. ხელშეკრულება დადებული იყო ილინოისის შტატში, რომელიც არ აღიარებდა lex loci contractus-ს და ნაცვლად მისდევდა ამერიკული საერთაშორისო კერძო სამართლის მეორე კოდიფიკაცი-

ით დადგენილ წესს. სასამართლომ თავიდან აიცილა lex loci contractus წესი და განმარტა, რომ ილინოისის სასამართლო ჩათვლიდა, რომ ხელშეკრულებას ყველაზე მჭიდრო კავშირი გააჩნია მერილენდთან, ვინაიდან სწორედ იქ მდებარეობდა დაზღვეული ქონება. სასამართლომ შეიმუშავა renvoi-ს გამოთქმის ლიმიტირებული ვარიანტი და დაადგინა, რომ მერილენდის შტატში მოქმედი წესი lex loci contractus არ უნდა იქნეს გამოყენებული იმ შემთხვევებში, როდესაც მეორე კოდიფიკაციის 188-ე სექციის შესაბამისად ხელშეკრულების დადების ადგილის სასამართლო გამოიყენებდა მერილენდის შტატის სამართალს.⁹¹

თუმცა, მერილენდის უზენაესმა სასამართლომ 2007 წლის საქმეში Erie Insurance Exchange v. Heffernan⁹² უარი განაცხადა გამოთქმის დადგენაზე წესიდან lex loci delicti. აღნიშნულ საქმეში ავტოსაგზაო შემთხვევა მოხდა დელავერის შტატში, რის შედეგადაც გარდაიცვალა მერილენდის შტატში მცხოვრები პირი. დავა წარმოებდა გარდაცვლილის მშობლებსა და სადაზღვევო კომპანიას შორის. სადაზღვევო კომპანია ARTRA-ს საქმის მაგალითზე ამტკიცებდა, რომ სასამართლომ უნდა გამოიყენოს renvoi, ვინაიდან დელავერის სასამართლო მეორე კოდიფიკაციის შესაბამისად გამოიყენებდა მერილენდის შტატის სამართალს და მერილენდის სასამართლომაც იგივე უნდა გააკეთოს. სასამართლომ საბოლოოდ უარყო აღნიშნული არგუმენტი, თუმცა, ასევე გადანყვეტილებაში აღნიშნა, რომ renvoi არის სასამართლოს არჩევანის საგანი, რომელიც გამოყენებული უნდა იქნეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც lex loci წესი არასასურველ შედეგამდე მიდის.

ზოგიერთ შემთხვევაში სასამართლოები გადანყვეტილებებში ავითარებენ renvoi-ს ლოგიკას, თუმცა არ იყენებენ ტერმინს.⁹³ გადანყვე-

არ წარმოადგენს გამოსაყენებელი სამართალი დაადგინოს კანონმა, რომელიც, ფაქტობრივად, აცხადებს, რომ ჩვენი სასამართლოს გადანყვეტილება უნდა იყოს იგივე, რაც იქნებოდა იდენტური ფაქტობრივი გარემოებების პირობებში უცხო ქვეყნის სასამართლოს გადანყვეტილება. სხვის მიერ მხარდაჭერილი მიდგომის გაზიარება, თუკი ეს სხვა, ჩვენი მოსაზრებით, უკეთეს პოზიციასთან პასუხი გასცეს დასმულ საკითხს, არ ნიშნავს სამართლის არჩევის უფლებაზე უარის თქმას.“]. სუვერენიტეტის არგუმენტის გაქარწყლება იხ. MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 18.

⁸⁷ Conklin v. Horner, 38 Wis.2d 468 (1968).

⁸⁸ Clark v. Clark, 222 A.2d 205 (1966).

⁸⁹ Symeonides S., Choice of Law (2016) 75.

⁹⁰ American Motorists Ins. Co. v. ARTRA Group, 659 A.2d 1295 (Md. 1995).

⁹¹ Symeonides S., Choice of Law (2016) 75-76.

⁹² Erie Ins. Exch. v. Heffernan, 925 A.2d 636 (Md. 2007).

⁹³ Renvoi შესაძლებელია ისე განხორციელდეს, რომ გადანყვეტილებაში სასამართლომ საერთოდ არ ახსენოს ტერმინი. მეტიც, renvoi-ს მაშინაც შეიძლება ადგილი ჰქონდეს, როცა სასამართლო პირდაპირ უარყოფს მის გამოყენებას. მაგალითად, 1997 წლის საქმეში Suther-

ტილებები შეიძლება იყოს როგორც ფორუმის სამართლის მომხრე,⁹⁴ ისევე, როგორც უცხო

land v. Kennington Truck Service, Ltd., 562 N.W.2d 466, 473 (Mich.1997) მიშიგანის სასამართლომ განმარტა, რომ ვინაიდან ონტარიოს შტატის სასამართლო გამოიყენებდა მიშიგანის შტატის სამართალს, ამიტომ სწორედ იგი უნდა ყოფილიყო გამოყენებული. სასამართლომ უარყო renvoi-ს გამოყენება, ვინაიდან მიუთითა, რომ renvoi ხდება მხოლოდ მაშინ, როდესაც განმხილველი სასამართლო „იყენებს უცხო იურისდიქციის სამართალს სრულად, მათ შორის მის კოლიზიურ ნორმებსაც.“ სასამართლოს მოსაზრებით განსახილველ საქმეში renvoi-ს ადგილი არ ჰქონია, რადგან სასამართლოს არ გამოუყენებია ონტარიოს სამართალი, არამედ, მხოლოდ „მხედველობაში მიიღო ონტარიოს შტატის კოლიზიური სამართლის ნორმები, რათა შეეფასებინა ონტარიოს შტატის ინტერესი.“ Symeonides S., Choice of Law (2016) 77.

⁹⁴ გადაწყვეტილებები, რომლებშიც სასამართლომ საკუთარი სამართალი (lex fori) გამოიყენა, ნაწილობრივ, renvoi-ს სილოგიზმის არგუმენტზე დაყრდნობით არის: Herbert v. District of Columbia, 808 A.2d 776 (D.C. 2002) [სასამართლომ გამოიყენა კოლუმბიის ოლქის სამართალი საქმეში, რომელშიც მერილენდში მომხდარ უბედურ შემთხვევას ადამიანის გარდაცვალება მოყვა. ამის ერთ-ერთ არგუმენტად სასამართლომ მიუთითა იმ გარემოებაზე, რომ მერილენდის სასამართლოც გამოიყენებდა კოლუმბიის ოლქის სამართალს]; Bethlehem Steel Corp. v. G.C. Zarnas & Co., Inc., 498 A.2d 605 (Md. 1984) [სასამართლომ მერილენდის შტატის სამართლის გამოსაყენებლად ერთ-ერთ არგუმენტად მიუთითა იმ გარემოებაზე, რომ პენსილვანიის სასამართლოც გამოიყენებდა მერილენდის სამართალს]; Sutherland v. Kennington Truck Service, Ltd., 562 N.W.2d 466 (Mich. 1997) [ფაქტი, რომ ონტარიოს სასამართლო გამოიყენებდა მიშიგანის შტატის სამართალს, არის დამატებითი არგუმენტი ამ სამართლის გამოსაყენებლად]; Autocephalous Greek-Orthodox Church of Cyprus v. Goldberg & Feldman Fine Arts, Inc., 717 F. Supp. 1374 (S.D. Ind. 1989) [ფაქტი, რომ შვეიცარიის სასამართლო გამოიყენებდა ინდიანას შტატის სამართალს, სასამართლომ მიიჩნია ინდიანას შტატის სამართლის გამოყენების ერთ-ერთ არგუმენტად]; Kubasko v. Pfizer, Inc., 2000 WL 1211219 (Del. Super. June 30, 2000) [ფაქტი, რომ კონექტიკუტის სასამართლო გამოიყენებდა დელავერის შტატის სამართალს, სასამართლომ მიიჩნია დელავერის შტატის სამართლის გამოყენების ერთ-ერთ არგუმენტად]; Lou ex rel. Chen v. Otis Elevator Co., 2004 WL 504697 (Mass. Super. 2004) [ფაქტი, რომ ჩინური სასამართლო გამოიყენებდა მასაჩუსეტსის შტატის სამართალს, სასამართლომ მიიჩნია მასაჩუსეტსის შტატის სამართლის გამოყენების დამატებითი არგუმენტად]. იხ. ზოგადად: Symeonides S., Choice of Law (2016) 77-78.

ქვეყნის სამართლის მომხრე.⁹⁵ განსაკუთრებით ეს ეხება შემთხვევებს, როდესაც სასამართლო ინტერესთა ანალიზის მეთოდის გამოყენებით ცდილობს დაადგინოს რომელ სამართალს გააჩნია გამოყენების უპირატესი ინტერესი.

პირველი კატეგორიის საქმეთა მაგალითად შეიძლება დავასახელოთ 1997 წლის საქმე Miller v. White, რომელშიც საგზაო შემთხვევა მოხდა კვებეკში და მასში მონაწილეობდნენ ვერმონტის შტატის მოქალაქე პირები.⁹⁶ ვერმონტის უზენაესმა სასამართლომ გამოიყენა ვერმონტის სამართალი, რამდენადაც მიიჩნია, რომ ვერმონტის შტატს გააჩნდა უპირატესი ინტერესი დავის გადასაწყვეტად გამოყენებული ყოფილიყო ვერმონტის კანონი, რომელიც მოსარჩელეს ხელსაყრელ პირობებში აყენებდა, მაშინ, როცა სასამართლომ ვერ დაინახა კვებეკის საპირისპირო ექვივალენტური ინტერესი იმისა, რომ გამოყენებული ყოფილიყო კვებეკის სამართალი, რომელიც მოპასუხეს უფრო ხელსაყრელ პირობებში აყენებდა. ამის ერთ-ერთ არგუმენტად სასამართლომ მოიშველია კვებეკის კოლიზიური სამართლის ნორმა, რომლის თანახმადაც თუკი დელიქტური პასუხისმგებლობის შემთხვევაში ჩართული პირები ერთი და იმავე შტატის მოქალაქეები იყვნენ, გამოყენებული უნდა ყოფილიყო ამ შტატის სამართალი.⁹⁷

ალტერნატიულად, 1991 წლის საქმეში Braxton v. Anco Electric, Inc.⁹⁸ პრომითი ინცინ-

⁹⁵ გადაწყვეტილებები, რომლებშიც სასამართლომ უცხო იურისდიქციის სამართალი გამოიყენა, ნაწილობრივ, renvoi-ს სილოგიზმის არგუმენტზე დაყრდნობით არის: Nodak Mut. Ins. Co. v. American Family Mutual Ins. Co., 604 N.W.2d 91 (Minn.2000) [ჩრდილოეთ დაკოტას სასამართლო გამოიყენებდა საკუთარ სამართალს, ამიტომ განმხილველმა მინესოტას შტატის სასამართლომაც გამოიყენა ჩრდილოეთ დაკოტას სამართალი]; Stutsman v. Kaiser Foundation Health Plan, 546 A.2d 367 (D.C.1988) [სასამართლომ აღნიშნა, რომ ფაქტი, რომ ვირჯინიას შტატის სასამართლო გამოიყენებდა საკუთარ სამართალს, იყო ვირჯინიას შტატის სამართლის გამოყენების კიდევ ერთი, დამატებითი არგუმენტი].

⁹⁶ Miller v. White, 702 A.2d 392 (Vt. 1997).

⁹⁷ Miller v. White, 702 A.2d 392, 396 (Vt. 1997).

⁹⁸ Braxton v. Anco Electric, Inc., 409 S.E.2d 914 (N.C. 1991).

დენტი დაფიქსირდა ვირჯინიაში და მასში მონაწილეობდნენ ჩრდილო კაროლინას მხარეები. ჩრდილო კაროლინას უზენაესმა სასამართლომ გამოიყენა საკუთარი სამართალი და განმარტა, რომ დასაქმებული პირების კომპენსაციის მიზნით შექმნილი კანონი უნდა გამოყენებულიყო. თუმცა, ამავე დროს, საკუთარი პოზიცია გაამყარა ვირჯინიის სამართალზე მითითებითაც, რომლის სასამართლოც ასევე გამოიყენებდა ჩრდილო კაროლინას სამართალს.

თუმცა, ამავდროულად ეს მიდგომა პრობლემებს აწყდება იმ შემთხვევაში, როცა უცხო ქვეყნის სამართალი მექანიკურ კოლიზიურ სამართლებრივ წესს ადგენს, მაგალითად *lex loci delicti*, რამდენადაც ამ ტიპის ნორმებში სახელმწიფოს ინტერესის ანალიზის ადგილი აღარ რჩება.

V.4 Renvoi-ს სასარგებლო არგუმენტები

მიუხედავად *renvoi*-ს წინააღმდეგ წამოყენებული არგუმენტებისა, ავტორთა ნაწილი მას მხარს უჭერს.⁹⁹ თუკი იურისდიქციების უმრავლესობა *renvoi*-ზე უარს ამბობს მისი კომპლექსური ბუნების გამო, იურისტთა ნაწილში *renvoi*-ს დოქტრინა სწორედ თავისი კომპლექსური ბუნების გამო იმსახურებს სიმპათიას. ამასთან, *renvoi*, გარკვეულ შემთხვევებში, ხელს უწყობს ფორუმ შოპინგის პრევენციას და ასევე თავიდან იცილებს დავის უსამართლო შედეგით დასრულებას.¹⁰⁰ გარდა ამისა, *Renvoi*

ხელს უწყობს გადანაცვლებათა უნიფიცირებას, რაც საერთაშორისო კერძო სამართლის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიზანია. *Renvoi*-ს გამოყენების გარეშე დავის ბედი უფრო მეტად ხდება დამოკიდებული იმაზე, თუ სად იქნა სარჩელი შეტანილი. თეორიულად, ისეც შეიძლება მოხდეს, რომ სხვადასხვა ქვეყანაში სარჩელების პარალელურმა შეტანამ ერთი და იმავე დავის საგანზე ორი განსხვავებული გადანაცვლებების მიღება განაპირობოს.¹⁰¹

ეს უკანასკნელი არგუმენტი ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანია, რამდენადაც სხვადასხვა იურისდიქციაში მიღებული გადანაცვლებების მაქსიმალური უნიფიცირება კოლიზიური სამართლის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიზანია. სასურველია, იდენტური ფაქტობრივი გარემოებების პირობებში დავის შედეგი არსებითად განსხვავებული არ იყოს მხოლოდ იმიტომ, რომ საქმე სხვა ქვეყნის სასამართლომ განიხილა.¹⁰²

დასახელებულ არგუმენტთან დაკავშირებით, რომელიც ვარაუდობს, რომ ქვეყნები ერთმანეთზე მითითებით გამოიწვევენ დაუსრულებელ ცირკულარულ პრობლემას, ორი გარემოება უნდა აღინიშნოს. პირველ რიგში, დავათა უმრავლეს შემთხვევაში ადგილი არ ექნება ამგვარი ცირკულარულ პრობლემას. მაგალითად, შემდგომი მითითების შემთხვევებში შეიძლება ისე მოხდეს, რომ A ქვეყანამ მითითება გააკეთოს B ქვეყანაზე, B ქვეყანამ მითითება გააკეთოს C ქვეყანაზე, C ქვეყანამ კი მითითება გააკეთოს საკუთარ თავზე.¹⁰³ ასეთ შემთხვე-

⁹⁹ Briggs A., In Praise and Defence of Renvoi [1998] ICLQ 877; Rogerson P., Collier's Conflict of Laws (4th ed. 2013) 286.

¹⁰⁰ Rogerson P., Collier's Conflict of Laws (4th ed. 2013) 286. Briggs A., Private International Law in English Courts (2014) (ebook) [3.75]. [„... *renvoi*-ს პრინციპების გამოსაყენებლად სხვა არგუმენტის დასახელებაც შეიძლება. როდესაც ინგლისის სასამართლო მას იყენებს, სასამართლოს მიზანია დავა გადანაცვლოს ისე, როგორც იგი გადანაცვლავდა, თუკი სარჩელი შეტანილი იქნებოდა იმ სასამართლოში, რომელსაც დავის საგანთან და მის ფაქტობრივ გარემოებებთან ყველაზე მჭიდრო კავშირი გააჩნია. ამის შედეგად მხარეებს ნაკლები საფუძველი ექნებათ მიმართონ ფორუმ შოპინგს ინგლისის სასამართლოში, თუკი იგი დავას არჩეული ქვეყნის სასამართლოს მსგავსად გადანაცვლავს. ამ თვალსაზრის-

სით, *renvoi* არის ფორუმ შოპინგის წინააღმდეგო მექანიზმი, რომელიც, მოქმედების შემთხვევაში, აჯანსაღებს გამოსაყენებელი სამართლის მომწესრიგებელ ნორმებს.“]; Neilson v Overseas Projects Corp of Victoria (2005) 233 CLR 331.

¹⁰¹ Rogerson P., Collier's Conflict of Laws (4th ed. 2013) 286.

¹⁰² Griswold E. N., Renvoi Revisited, 51 Harv.L.Rev. 1165, 1182 (1938).

¹⁰³ ილუსტრაცია: საფრანგეთის მოქალაქე გარდაიცვალა გერმანიაში, სადაც გარდაცვალებისას ჰქონდა საცხოვრებელი ადგილი. გარდაცვლილს დარჩა გარკვეული მოძრავი ნივთები აშშ-ში. კანონისმიერი მემკვიდრეობის შემთხვევაში (ანუ თუკი გარდაცვლილმა არ დატოვა ანდერძი) აშშ-ს სასამართლო, როგორც წესი, გამოიყენებდა გარდაცვალებისას საცხოვრებელი ად-

ვაში A ქვეყნის მიერ *renvoi*-ს გამოყენება იქნება იმის გარანტია, რომ სამივე ქვეყანაში სასამართლოები დავის იდენტურ შედეგამდე მივლენ. ამისგან განსხვავებით, A ქვეყნის მიერ საკუთარი კოლიზიური ნორმების ბრმად მიყოლა (*renvoi*-ს წესების გამოყენების გარეშე), გამოიწვევს სამივე ქვეყანაში განსხვავებული შედეგის დადგომის შესაძლებლობას.

მეორეს მხრივ, ცირკულარული პრობლემა ასევე თავიდან იქნება აცილებული მაშინ, როდესაც *renvoi*-ს დოქტრინას აღიარებს A ქვეყანა, თუმცა არა B ქვეყანა. ასეთ შემთხვევებში A ქვეყანა მითითებას მოახდენს B ქვეყანაზე, B ქვეყანა კი უკუმიმითითებას გააკეთებს A ქვეყანაზე და ვინაიდან არ ცნობს *renvoi*-ს დოქტრინას, აღარ მიიღებს A-სგან დამატებითი უკუმიმითითებას B ქვეყანაზე. შედეგად გამოყენებული იქნება A ქვეყნის სამართალი. ამის გათვალისწინებით, არ არის აუცილებელი *renvoi*-მ აუცილებლად გამოიწვიოს დაუსრულებელი ცირკულარული პრობლემა,¹⁰⁴ რამდენადაც, როდესაც უცხო ქვეყნის სამართალი ახდენს უკუმიმითითებას განმხილველი ქვეყნის სამართალზე, ამ უკანასკნელს შეუძლია მიიღოს უკუმიმითითება და გამოიყენოს ფორუმის მატერიალური სამართლის ნორმები.¹⁰⁵ ამ მიდგომას იზიარებს კი-

დეც იმ ქვეყნების უმრავლესობა, რომლებიც აღიარებენ და იყენებენ *renvoi*-ს დოქტრინას.¹⁰⁶ აღნიშნული მიდგომა გამართლებულია იმითაც, რომ უცხო ქვეყნის სამართალი თავად აფიქსირებს დავის გადაწყვეტის მიმართ საკუთარი სამართლის გამოყენების ინტერესის არარსებობას და უთითებს განმხილველი ქვეყნის სამართალზე. ასეთი შემთხვევა შეიძლება „ცრუ კონფლიქტადაც“ იქნეს მიჩნეული.¹⁰⁷

თალი.“ Briggs A., Private International Law in English Courts (2014) (ebook) [3.72]; Briggs A., The Conflict of Laws (3rd ed. 2013) 22; Casdagli v Casdagli [1918] P 89.

¹⁰⁶ მაგალითად, ავსტრიის კანონის 5(2) მუხლის თანახმად „თუკი უცხო ქვეყნის სამართალი უკუმიმითითებას აკეთებს ავსტრიის სამართალზე, გამოიყენება ავსტრიის მატერიალური სამართლის ნორმები (კოლიზიური ნორმების გამორიცხვით).“ [https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002426]. გერმანიის კანონის 4(1) მუხლის თანახმად „თუკი უცხო ქვეყნის სამართალი უკუმიმითითებას აკეთებს გერმანიის სამართალზე, გამოიყენება გერმანიის მატერიალური სამართლის ნორმები.“ [https://www.gesetze-im-internet.de/bgbeg/BJNR006049896.html#BJNR006049896BJNG031201360]. შვეიცარიული კანონის მე-14 მუხლის თანახმად „თუკი გამოსაყენებელი უცხო ქვეყნის სამართალი ახდენს უკუმიმითითებას შვეიცარიის სამართალზე ან შემდგომ მითითებას სხვა ქვეყნის სამართალზე, ამგვარი გადამისამართება მხედველობაში მიიღება მხოლოდ ამ კოდექსით პირდაპირ გათვალისწინებულ შემთხვევებში.“

[https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/de]. უფრო ვრცლად იხ. Symeonides S., Choice of Law (2016) 74. როგორც ზემოთ აღინიშნა, ინგლისური სამართალი მხარს უჭერს „უცხო სასამართლოს დოქტრინას.“ Re Annesley, [1926] Ch. 692; Re Ross, [1930] 1 Ch. 377; Re Duke of Wellington, [1947] Ch. 506; Graveson R. H., Conflict of Laws (7th ed. 1974) 65-72; Briggs A., In Praise and Defense of Renvoi, 47 Int'l & Comp.L.Q. 877 (1998).

¹⁰⁷ American Motorists Ins. Co. v. ARTRA Group, Inc., 338 Md. 560 (1995); Commercial Union Ins. Co. v. Porter Hayden Co., 698 A.2d 1167 (Md.App.1997); Erie Insurance Exchange v. Heffernan, 399 Md. 598 (2007) [სასამართლომ უარი განაცხადა *renvoi*-ს დოქტრინის გამოყენებაზე სახელშეკრულებო დავაში. საქმეში სარჩელი სადაზღვევო კომპანიის წინააღმდეგ წარადგინეს გარდაცვლილი ქალიშვილის მშობლებმა. გოგონა გარდაიცვალა დელავერის შტატში მომხდარი ავტოსატრანსპორტო შემთხვევისას, სადაზღვევო პოლისი კი გაცემული იყო მერილენდის შტატში. სასამართლომ დამატებით განმარტა, რომ *lex loci delicti*-ს წესის გამოყენება არ გამოიწვევდა რაიმე ისეთი უსამართლო

გილის სამართალს (გერმანია), ხოლო გერმანიის სასამართლო გამოიყენებდა მოქალაქეობის ქვეყნის სამართალს (საფრანგეთი). საფრანგეთის სასამართლოც გამოიყენებდა მოქალაქეობის ქვეყნის სამართალს. Harris v. Polskie Linie Lotnicze, 820 F.2d 1000 (9th Cir.1987); Estate of Wright, 637 A.2d 106 (Me.1994) [სასამართლომ მიიღო შვეიცარიული კანონის მითითება ნიუ იორკის სამართალზე მემკვიდრეობით დავაში].

¹⁰⁴ Mutual Concepts, Inc. v. First Nat. Bank of Omaha, 495 Fed.Appx. 514, 518 (5th Cir. 2012); Lemons v. Cloer, 206 S.W.3d 60 (Tenn. Ct. App. 2006); Makarova v. United States, 201 F.3d 110 (2d. Cir. 2000).

¹⁰⁵ აღნიშნულ გამოსავალს მხარს უჭერს პროფესორი ადრიან ბრიგსი, რომელიც არ იზიარებს *renvoi*-ს წინააღმდეგ გამოთქმულ კრიტიკას, რომ თითქოს იგი ქმნის დაუსრულებელი გადამისამართების საფრთხეს. „თუკი ამგვარს ადგილი ექნება, რაციონალური პასუხი, რისი შესაძლებლობაც არსებობს საერთო სამართალში, არის ის, რომ თუკი უცხო ქვეყნის სამართლის ნორმები, რომლის გამოყენებასაც ინგლისური სასამართლო ცდილობს, უკუმიმითითებას ახდენენ ინგლისურ სამართალზე, *renvoi*-მ საკუთარ მიზანს მიაღწია და გამოყენებული უნდა იქნეს ინგლისური მატერიალური სამარ-

Renvoi-ს სასარგებლო არგუმენტად სახელდება ისიც, რომ საქმეთა ნაწილში renvoi-ს დოქტრინის გამოყენებით უფრო მეტად არის პირის განზრახვა, მისი ლეგიტიმური მიზანი მიღწეული.¹⁰⁸ ამის მაგალითად შეიძლება დასახელდეს საქმეები *Collier v Rivaz*, *Re Ross* და *Re O'Keefe*. თუმცა, ცხადია, ეს ყოველთვის ასე არ ხდება. საქმეებში *Re Annesley* და *Re Fuld (No. 3)* მამკვიდრებლის მიზანი არ იქნა მიღწეული.¹⁰⁹ თუმცა, საქმეში *Re Askew*¹¹⁰ renvoi-ს დოქტრინის გამოყენებამ შესაძლებელი გააძაბა პირის მემკვიდრედ აღიარება, ვინაიდან წინააღმდეგ შემთხვევაში ინგლისური სამართლის მიხედვით პირი ითვლებოდა უუფლებოდ.¹¹¹

VI. Renvoi-ს გამოყენების სფეროები

Renvoi გამოიყენება სამართლის სხვადასხვა სფეროში, მათ შორის, როგორცაა: მოძრავი და უძრავი ქონების შესახებ ანდერძის ფორმა-

ლური ნამდვილობა,¹¹² მოძრავი ნივთების შესახებ ანდერძის მატერიალური ნამდვილობა,¹¹³ მოძრავი ნივთების კანონისმიერი მემკვიდრეობა,¹¹⁴ ასევე უძრავი ნივთების კანონისმიერი მემკვიდრეობა.¹¹⁵ Renvoi ასევე გამოიყენება იმ შემთხვევებში, როდესაც დამაკავშირებელი ფაქტორი არის *lex situs*, ანუ ნივთის ადგილსამყოფელი ქვეყნის სამართალი.¹¹⁶ ასეთ შემთხვევაში, განმხილველი სასამართლო ასევე იყენებს გამოსაყენებელი ქვეყნის სამართლის კოლიზიურ, მათ შორის, renvoi-ს მომწესრიგებელ ნორმებსაც.¹¹⁷ renvoi-ს გამოყენებით უფრო სრულყოფილად ხდება ნივთის ადგილსამყოფელი ქვეყნის სამართლის აღსრულება.¹¹⁸ Renvoi არ გამოიყენება სამართლის არჩევის მიმართ, სახელშეკრულებო¹¹⁹ და დელიქტურ ვალდებულებებში.¹²⁰ ზოგადად, renvoi გამოიყენება მა-

შედეგის დადგომას, რომლის თავიდან აცილებასაც renvoi-ს პრინციპები შეძლებდნენ; *Midasco, Inc. v. M.E. Hunter & Associates*, 2006 WL 1117791 (E.D.Va.2006) [სასამართლომ განმარტა, რომ მერილენდის შტატის სასამართლოები renvoi-ს დოქტრინას იყენებენ მხოლოდ უკუმითითებისას; თუმცა, საქმეში მოსარჩელე მოითხოვდა renvoi-ს დოქტრინა გამოყენებული ყოფილიყო შემდგომი მითითების შემთხვევაშიც იმ დასაბუთებით, რომ მერილენდი გამოიყენებდა ვირჯინიის შტატის სამართალს, ვინაიდან მერილენდის კოლიზიური სამართლის ნორმები მითითებას ახდენენ ჯორჯიის შტატის სამართალზე და ჯორჯიის შტატის კოლიზიური სამართლის ნორმები მითითებას ახდენენ ვირჯინიაზე. ფედერალურმა სასამართლომ უარი განაცხადა renvoi-ს გამოყენებაზე ისეთ შემთხვევაში, რომელშიც თავად მერილენდის შტატის სასამართლოები არ გამოიყენებდნენ renvoi-ს.]; *In re Estate of Wright*, 637 A.2d 106 (Me.1994) [სასამართლომ მიიღო შევეიცარიის კოლიზიური სამართლის ნორმების მითითება და renvoi-ს დოქტრინის გამოყენებით საკითხი მაინის შტატის მემკვიდრეობითი სამართლის ნორმებით მოანესრიგა].

¹⁰⁸ *Rogerson P.*, *Collier's Conflict of Laws* (4th ed. 2013) 286.

¹⁰⁹ *Re Annesley* [1926] Ch. 692; *Re Fuld (No. 3)* [1968] P 675.

¹¹⁰ *Re Askew* [1930] 2 Ch. 259.

¹¹¹ *Rogerson P.*, *Collier's Conflict of Laws* (4th ed. 2013) 286.

¹¹² *Collier v Rivaz* [1841] 2 Curt. 855; *Re Fuld (No. 3)* [1968] P 675.

¹¹³ *Re Trufort* [1887] 36 Ch. D 600; *Re Annesley* [1926] Ch. 692; *Re Ross* [1930] 1 Ch. 377.

¹¹⁴ *Re O'Keefe* [1940] Ch. 124.

¹¹⁵ იხ. ვრცლად *Rogerson P.*, *Collier's Conflict of Laws* (4th ed. 2013) 287.

¹¹⁶ *Briggs A.*, *Private International Law in English Courts* (2014) (ebook) [3.78]; *Dornoch Ltd v Westminster International BV (The WD Fairway)* [2009] EWHC 1782 (Admlty); *Blue Sky One Ltd v Mahan Air* [2010] EWHC 631 (Comm).

¹¹⁷ *Winkworth v Christie Manson and Woods Ltd*, [1980] 1 Ch 496; *Glencore International AG v Metro Trading International Inc. (No. 2)* [2001] 1 Lloyd's LR 284; *Rogerson P.*, *Collier's Conflict of Laws* (4th ed. 2013) 287, 395.

¹¹⁸ *Rogerson P.*, *Collier's Conflict of Laws* (4th ed. 2013) 396.

¹¹⁹ Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council, Article 20, 2008 O.J. (L 177) 6 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008R0593&from=EN].

¹²⁰ Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council, Article 24, 2007 O.J. (L 199) 40 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007R0864&from=en]. თუმცა, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ავსტრალიის სასამართლოები renvoi-ს დოქტრინას იყენებენ დელიქტური სამართლის საქმეებში. *Neilson v Overseas Projects Corp. of Victoria Ltd* [2005] HCA 54. აღნიშნულ საქმეში ქალბატონმა უჩივლა საკუთარი მეუღლის ავსტრალიელ დამსაქმებელს ჯანმრთელობისათვის მი-

შინ, როდესაც წამოიჭრება გამოსაყენებელი სამართლის საკითხი. შესაბამისად, დოქტრინის გამოყენება არ ხდება სასამართლოს იურისდიქციისა და უცხო ქვეყნის გადაწყვეტილებათა ცნობა-აღსრულების საკითხების მიმართ.

VII. მცირე კომენტარი ქართულ სკს-ზე

მსჯელობის დასასრულს სასურველია მცირე განმარტებების გაკეთება ქართულ კანონთან დაკავშირებით. როგორც აღინიშნა, სკს აღიარებს renvoi-ს დოქტრინას და მას მე-4 მუხლში აწესრიგებს. მუხლის ფორმულირება ძალიან ჰგავს გერმანულ ანალოგს, რომელიც მოცემულია EGBGB¹²¹ მე-4 მუხლში.

სკს	EGBGB
მუხლი 4. მითითება	მუხლი 4. მითითება
1. სხვა ქვეყნის (იგულისხმება მესამე ქვეყანაც) სამართალზე მითითება გულისხმობს ამ ქვეყნის საერთაშორისო კერძო სამართლის გამოყენებასაც, თუ ეს მითითება მითითების აზრს არ ეწინააღმდეგება ან თუ ეს მითითება არ	(1) თუკი მითითება კეთდება სხვა ქვეყანაზე, გამოყენებული უნდა იქნეს აღნიშნული ქვეყნის საერთაშორისო კერძო სამართლებრივი ნორმებიც, თუკი ეს არ ეწინააღმდეგება მითითების შინაარსს. თუკი უცხო ქვეყნის სამართალი ახ-

ყენებული ზიანის გამო. ქალბატონი დაეცა კიბეზე, რომელიც დამონტაჟებული იყო მეუღლის დამსაქმებლის მიერ ჩინეთში ნაქირავებ სახლში, რის შედეგადაც მიიღო სხეულის დაზიანება. ჩინური სამართლის თანახმად მოთხოვნა ხანდაზმული იყო, თუმცა საქმის მიმდინარეობისას დადგინდა, რომ გამონაკლისის შემთხვევებში ჩინური სასამართლო გამოიყენებდა ავსტრალიურ სამართალს (ვინაიდან ცოლ-ქმარი იყო ავსტრალიელი). ავსტრალიაში დელიქტის მიმართ მოქმედებს lex loci delicti commissi, რომელიც არის ზოგადი გამოყენების წესი და გამონაკლისი ამ წესიდან დაიშვება მხოლოდ იშვიათ შემთხვევებში, როდესაც სხვა ქვეყნის სამართალი უფრო მჭიდროდ არის დაკავშირებული დავასთან. Regie Nationale des Usines Renault SA v Zhang (2002) 210 CLR 491. ავსტრალიურმა სასამართლომ renvoi-ს დოქტრინის საფუძველზე გამოიყენა ავსტრალიური სამართალი.

¹²¹ Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche [https://www.gesetze-im-internet.de/bgbeg/BJNR006049896.html#BJNR006049896BJNG031201360].

გულისხმობს მხოლოდ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული ნორმების გამოყენებას.

2. საქართველოს სამართალზე უკუმიმითებისას გამოიყენება კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული საქართველოს სამართლის ნორმები.

3. თუ მხარეებს შეუძლიათ აირჩიონ ერთ-ერთი ქვეყნის სამართალი, ასეთი არჩევანი გულისხმობს მხოლოდ ამ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული ნორმების გამოყენებას.

დენს უკუმიმითებას გერმანულ სამართალზე, გამოიყენება გერმანული მატერიალური სამართლის ნორმები.

(2) მითითება მატერიალურ სამართალზე გულისხმობს გამოსაყენებელი სამართლის სისტემაში მოქმედ ნორმებს, საერთაშორისო კერძო სამართლებრივი ნორმების გამოკლებით. როდესაც მხარეებს შეუძლიათ აირჩიონ გამოსაყენებელი სამართალი, ეს არჩევა შეიძლება გულისხმობდეს მხოლოდ მატერიალური სამართლის ნორმებს.

(3) [...].

სკს მე-4 მუხლიდან გამოსაყოფია რამდენიმე ძირითადი ნაწილი: (1) ზოგადი წესი. მუხლი აღიარებს renvoi-ს და მითითებისას მხედველობაში იღებს კოლიზიურ ნორმებსაც [„სხვა ქვეყნის (იგულისხმება მესამე ქვეყანაც) სამართალზე მითითება გულისხმობს ამ ქვეყნის საერთაშორისო კერძო სამართლის გამოყენებასაც“], (2) გამონაკლისი. ამავდროულად, მუხლი ადგენს გამონაკლისის ზოგადი წესიდან, რომლის დროსაც მითითება გულისხმობს, მხოლოდ, მატერიალურ ნორმებს და არ მოიცავს კოლიზიურ ნორმებს [„თუ ეს მითითება მითითების აზრს არ ეწინააღმდეგება ან თუ ეს მითითება არ გულისხმობს მხოლოდ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული ნორმების გამოყენებას“], (3) უკუმიმითება. უკუმიმითებისას გამოიყენება ქართული კანონმდებლობა [„საქართველოს სამართალზე უკუმიმითებისას გამოიყენება კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული საქართველოს სამართლის ნორმები“], (4) ნების ავტონომია. ქართული კანონი სამართლის არჩევისას ზღუდავს მხარეთა ნების ავტონომიას და არ უშვებს კოლიზიურ ნორმებზე შეთანხმებას [„თუ მხარეებს შეუძლიათ აირჩიონ ერთ-ერთი ქვეყნის სამართალი, ასეთი არჩევა-

ნი გულისხმობს მხოლოდ ამ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული ნორმების გამოყენებას¹²².

VII.1 ზოგადი წესი - Renvoi-ს აღიარება

სხვა ქვეყნის (იგულისხმება მესამე ქვეყანა) სამართალზე მითითება გულისხმობს ამ ქვეყნის საერთაშორისო კერძო სამართლის გამოყენებასაც

სკს მე-4 მუხლი აღიარებს renvoi-ს დოქტრინას და განმხილველ სასამართლოს მოუწოდებს სხვა ქვეყნის სამართალზე მითითებისას, უპირველესად, მიმართოს აღნიშნული ქვეყნის საერთაშორისო კერძო სამართლებრივ ნორმებს.¹²²

მუხლის ანალიზით ცხადი ხდება, რომ კანონმდებელი სიტყვებში „კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული ნორმები“ გულისხმობს მატერიალურ სამართლებრივ ნორმებს. აღნიშნული სიტყვები მუხლის სამივე ნაწილშია გამოყენებული და კონტექსტის გათვალისწინებით სხვა განმარტების შესაძლებლობა არ რჩება. კოლიზიურ ნორმებში იგულისხმება სასამართლო პრაქტიკით დადგენილი წესებიც.¹²³ ამასთან, renvoi-ს მიზნებისათვის ტერმინს „მატერიალური სამართალი“ აქვს განსხვავებული მნიშვნელობა, ვიდრე მას ექნებოდა სხვა კანონებში, რომლებიც ტერმინს საპროცესო ნორმების და არა კოლიზიური ნორმებისგან დიფერენციალისათვის იყენებენ.¹²⁴

VII.2 გამონაკლისი ზოგადი წესიდან - Renvoi-ს გამოირიცხვა

სკს 4(1) მუხლი ითვალისწინებს ორ გამონაკლისს ზოგადი წესიდან. კერძოდ, მითითება არ გულისხმობს კოლიზიურ ნორმებს მაშინ, როცა: (1) ეს ეწინააღმდეგება მითითების აზრს, და (2) მითითება ხდება, უშუალოდ, მატერიალურ სამართლებრივ ნორმებზე. თითოეული მათგანი საჭიროებს განმარტებას.

უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს ის, რომ დასახელებული ორი შემთხვევა არის საგამონაკლისო და უნდა იქნეს განმარტებული ვიწროდ,¹²⁵ ისე, რომ არ გამოიწვიოს უცხო ქვეყნის არაპოპულარული კოლიზიური ნორმების გამოყენების შეზღუდვა.¹²⁶ იმის დასადგენად, სახეზეა თუ არა გამონაკლისი შემთხვევა, სასამართლო მხედველობაში იღებს მხოლოდ ქართული კოლიზიური ნორმის და არა მითითებული ქვეყნის სამართლის ნორმების შინაარსს.¹²⁷

VII.2.1 მითითების აზრი

თუ ეს მითითება მითითების აზრს არ ეწინააღმდეგება

ქართული სკს და გერმანული EGBGB-ც ითვალისწინებს წესს, რომლის მიხედვითაც მითითება გულისხმობს მატერიალურ სამართალს, თუკი მითითების გავრცელება კოლიზიურ ნორმებზე წინააღმდეგობაში მოვიდოდა მითითების აზრთან. ამ დათქმის ზუსტი შინაარსი არ არის ცალსახა, თუმცა მისი გამოყენება უნდა მოხდეს მაშინ, როდესაც მითითების განმახორციელებელ კოლიზიურ ნორმას გააჩნია გარკვეული რეგულატორული მიზანი, რომელიც ცდება უბრალო მითითების ფარგლებს.¹²⁸ ფაქტობ-

¹²² საინტერესოა რას ნიშნავს ფრჩხილებში ჩასმული სიტყვები „იგულისხმება მესამე ქვეყანაც.“ შესაძლოა, აქ უნდა იგულისხმებოდეს შემდგომი მითითების შემთხვევაში სრული renvoi-ს გამოყენება, თუმცა ეს არ არის ნათელი.

¹²³ BeckOK BGB/Lorenz, 58. Ed. 1.5.2021 Rn. 7, EGBGB Art. 4 Rn. 7; MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 4.

¹²⁴ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 6.

¹²⁵ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020 Rn. 1, EGBGB Art. 4 Rn. 1.

¹²⁶ BeckOK BGB/Lorenz, 58. Ed. 1.5.2021, EGBGB Art. 4 Rn. 12, 13.

¹²⁷ BeckOK BGB/Lorenz, 58. Ed. 1.5.2021, EGBGB Art. 4 Rn. 12.

¹²⁸ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 30.

რივად, თუკი კარგად დავაკვირდებით ქართველი კანონმდებლის მიზანს, ადვილი შესამჩნევია მსგავსება აშშ-ს მეორე კოდიფიკაციის მიერ დადგენილ სტანდარტთან, რომლის მიხედვითაც, გულისხმობს თუ არა განმხილველი ქვეყნის კოლიზიური სამართლის ნორმაში გამოყენებული ტერმინი „სამართალი“ უცხო ქვეყნის სამართალს სრულად (კოლიზიური ნორმების ჩათვლით), უნდა დადგინდეს განმხილველი ქვეყნის აღნიშნული კოლიზიური ნორმის მიზნის ანალიზის შედეგად.¹²⁹

იმის დასადგენად, ეწინააღმდეგება თუ არა კოლიზიური ნორმების გამოყენება მითითების აზრს, ერთმანეთისგან განსხვავებენ პრო-renvoi და ანტი-renvoi დამაკავშირებელ ფაქტორებს. დამაკავშირებელი ფაქტორები, რომლებიც აქცენტს აკეთებენ მხარეთა ნებაზე, ასევე ალტერნატიული და მჭიდრო კავშირის კოლიზიური ნორმები, რომლებიც გამოიყენება, როგორც კონკრეტული მატერიალური შედეგის მიღწევის დაზღვევის საშუალება, მიიჩნევა ანტი-renvoi დამაკავშირებელ ფაქტორებად.¹³⁰ მეორეს მხრივ, მოქალაქეობასთან, საგნის ადგილმდებარეობასთან ან დელიქტური ქმედების ჩადენასთან დაკავშირებული ფაქტორები მიიჩნევა პრო-renvoi დამაკავშირებელ ფაქტორებად.¹³¹ სწორედ ამიტომ არის, რომ მხარეთა მიერ სამართლის არჩევის შემთხვევაში ივარაუდება, რომ მათ მხედველობაში არ ქონდათ renvoi-ს მომწესრიგებელი ნორმები. უძრავ ქონებასთან დაკავშირებული საკითხების მიმართ მითითება გულისხმობს კოლიზიურ ნორმებსაც, რათა მაქსიმალურად მიღწეულ იქნეს ის შედეგი, რაც ქონების ადგილმდებარეობის ქვეყნის სამართლით არის გათვალისწინებული.

Renvoi გამოირიცხება ე.წ. ალტერნატიული დამაკავშირებელი ფაქტორების გამოყენების დროსაც, როდესაც კანონმდებელი კონკრეტუ-

ლი შედეგის მიღწევის უზრუნველსაყოფად ალტერნატიულად უშვებს სამართლის რამდენიმე სისტემის გამოყენებას. ასეთ დროს, renvoi-ს გამოყენება წინააღმდეგობაში მოვიდოდა კანონმდებლის მიზანთან.¹³²

გარდა დამაკავშირებელ ფაქტორებს შორის განსხვავებისა, დიფერენციაცია შეიძლება მოხდეს სამართლის მიმართულებებს შორისაც. მაგალითად, ტრადიციულად renvoi-ს მიმართ კეთილგანწყობილია პირთა სამართალი, საოჯახო სამართალი და მემკვიდრეობითი სამართალი, რამდენადაც სამართლის ამ სფეროებში საერთაშორისო უნიფიკაციის მიღწევის ინტერესი მომეტებულია.¹³³ მეორეს მხრივ, კოლიზიური ნორმები, რომლებიც განსაზღვრავენ კონკრეტული ტრანზაქციის (სახელშეკრულებო თუ არასახელშეკრულებო) მიმართ გამოსაყენებელ სამართალს, renvoi-ს მიმართ მტრულად არიან განწყობილი.¹³⁴

ერთმანეთისგან განსხვავდება ასევე ავტონომიური და საერთაშორისოდ უნიფიცირებული კოლიზიური ნორმებიც. პირველში იგულისხმება ადგილობრივი საერთაშორისო კერძო სამართალი, ხოლო საერთაშორისოდ უნიფიცირებულ კოლიზიურ ნორმებში იგულისხმება საერთაშორისო ინსტრუმენტები ან ქვეყნების გაერთიანების ერთიანი კოლიზიური სამართალი.¹³⁵ საერთაშორისოდ უნიფიცირებულ კოლიზიურ ნორმებში renvoi პრინციპულად გამოირიცხება, რამდენადაც ასეთ დროს renvoi-ს გამოყენება აღარ არის საჭირო საერთაშორისო უნიფიკაციის მიზნის მისაღწევად.¹³⁶

საბოლოო ჯამში, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეფასდეს თუ რა მიზანია ნორმის უკან და ამის საფუძველზე უნდა განისაზღვროს, ეწინააღმდეგება თუ არა კოლიზიური ნორმების გამოყენება მითითების აზრს.¹³⁷

¹²⁹ Restatement (Second) Conflict of Laws § 8 cmt. e (Am. Law Inst. 1971); Hay P., Borchers J. Patrick, Symeonides S., Whytock C. A., Conflict of Laws (6th ed. 2018) 147.

¹³⁰ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020 Rn. 31, EGBGB Art. 4 Rn. 31.

¹³¹ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020 Rn. 31, EGBGB Art. 4 Rn. 31.

¹³² MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020 Rn. 42, EGBGB Art. 4 Rn. 42.

¹³³ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020 Rn. 48, EGBGB Art. 4 Rn. 48.

¹³⁴ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020 Rn. 48, EGBGB Art. 4 Rn. 48.

¹³⁵ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 49.

¹³⁶ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 49.

¹³⁷ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020 Rn. 52, EGBGB Art. 4 Rn. 52 [„როგორც ზემოთ მოყვანილი ანალიზი აჩვენებს“].

VII.2.2 მითითება მხოლოდ მატერიალურ ნორმებზე

ან თუ ეს მითითება არ გულისხმობს მხოლოდ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული ნორმების გამოყენებას

თუკი კანონი მითითებისას კონკრეტულად მატერიალურ ნორმებს ასახელებს, მაშინ გამოირიცხება კოლიზიური ნორმების გამოყენება.¹³⁸ გერმანული EGBGB აღნიშნულ შემთხვევას სპეციალურად აწესრიგებს 4(2) მუხლის პირველ წინადადებაში: „*მითითება მატერიალურ სამართალზე გულისხმობს გამოსაყენებელი სამართლის სისტემაში მოქმედ ნორმებს, საერთაშორისო კერძო სამართლებრივი ნორმების გამოკლებით.*“ სკს 4(1) მუხლი ანალოგიური შემთხვევის მოსაწესრიგებლად იყენებს შემდეგ ფორმულირებას: „*თუ ეს მითითება არ გულისხმობს მხოლოდ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული ნორმების გამოყენებას.*“

მატერიალურ ნორმებზე მითითების მაგალითია სკს 4(3) მუხლი, რომელიც ადგენს, რომ მხარეთა მიერ სამართლის არჩევის შემთხვევაში „*ასეთი არჩევანი გულისხმობს მხოლოდ ამ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული ნორმების გამოყენებას.*“ ანალოგიური გერმანული დათქმა მოცემულია EGBGB 4(2) მუხლის მეორე წინადადებაში. ასევე, გერმანული EGBGB მე-8 მუხლი აწესრიგებს წარმომადგენლობის ინსტიტუტს და 8(2)-(5) მუხლებში პირდაპირ ასახელებს მატერიალური სამართლის ნორმებს.¹³⁹

ნებს, *renvoi*-ს რელევანტურობის საკითხი უკვე აღარ შეიძლება გადაწყდეს უბრალო კი ან არა პასუხით სამართლის ყველა სფეროსათვის და ყველა დამაკავშირებელი ფაქტორისათვის. ამის ნაცვლად, მხარი უნდა დაუჭიროთ პრაგმატულ მიდგომას, რომელიც ერთმანეთისაგან განასხვავებს სამართლის ამა თუ იმ მიმართულებას და დამაკავშირებელ ფაქტორებს. გადამწყვეტია, თუ კონკრეტულ შემთხვევაში რა მნიშვნელობა ენიჭება საერთაშორისო ჰარმონიზაციის მიზნის მიღწევას.“]

¹³⁸ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020 Rn. 8, EGBGB Art. 4 Rn. 8.

¹³⁹ მაგალითად, EGBGB 8(2) მუხლის თანახმად, „როდესაც წარმომადგენლობის მიმართ გამოსაყენებელი სამართალი არ ყოფილა არჩეული პირველი პარაგრაფის

ანალოგიურად, მატერიალურ სამართალზე მითითებად განიხილება შემთხვევა, როდესაც კანონი არ ასახელებს ამ ტერმინს, თუმცა მიუთითებს მატერიალური კანონის, მაგ., სამოქალაქო კოდექსის ნორმაზე.¹⁴⁰ გერმანული EGBGB 10(2) მუხლის მესამე წინადადების თანახმად შვილის სახელის არჩევის მიმართ გამოიყენება გერმანული სამოქალაქო კოდექსის (BGB) 1617-ე სექცია. აღნიშნულიც წარმოადგენს მატერიალურ სამართალზე პირდაპირ მითითებას.

მატერიალურ სამართალზე მითითებას წარმოადგენს ადგილობრივ ქართულ სამართალზე მითითება მაშინაც, როდესაც გამოყენებული არ არის ტერმინი „მატერიალური სამართალი.“¹⁴¹ მაგალითად, გერმანული EGBGB მე-9 მუხლის მეორე წინადადების თანახმად, „*თუკი დაკარგული პირი იყო უცხო ქვეყნის მოქალაქე, მისი გარდაცვლილად გამოცხადება გერმანული სამართლის შესაბამისად დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, თუკი არსებობს ამის დასაბუთებული ინტერესი.*“ მითითება გერმანულ სამართალზე გულისხმობს გერმანულ მატერიალურ სამართალს. იგივე ითქმის შემთხვევაზეც, როდესაც მიეთითება სამართლის მატერიალურ სტანდარტზე.¹⁴² მაგალითად, გერმანული EGBGB 13(4) მუხლის პირველი წინადადების თანახმად, „*ქორწინება გერმანიაში შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ აქ დადგენილი ფორმის დაცვით.*“ ვინაიდან მითითება კეთდება ქორწინების ფორმის მიმართ დადგენილ მოთხოვნებზე, ამიტომ, აქაც იგულისხმება მატერიალური და არა კოლიზიური სამართლის ნორმები. ზოგადად, მატერიალურ სამართალზე მითითებად ითვლება, აგრეთვე, მითითება ფო-

შესაბამისად და წარმომადგენელი მოქმედებს საკუთარი კომერციული საქმიანობის ფარგლებში, გამოიყენება იმ ქვეყნის მატერიალური სამართლის ნორმები, სადაც ქმედების განხორციელების მომენტში მარწმუნებელს ჰქონდა ჩვეულებრივი საცხოვრებელი ადგილი, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ეს ადგილი არ არის ცხადი მესამე მხარისათვის.“

¹⁴⁰ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020 Rn. 8, EGBGB Art. 4 Rn. 8.

¹⁴¹ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 9.

¹⁴² MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 10.

რმალურ წინაპირობებზე.¹⁴³ მაგალითად, გერმანული EGBGB 11(1) მუხლის თანახმად „სამართლებრივი აქტი ფორმის დაცვით არის განხორციელებული თუკი იგი აკმაყოფილებს იმ სამართლის ფორმალურ მოთხოვნებს, რომელიც გამოიყენება სამართლებრივი აქტის საგნად არსებული ურთიერთობის მიმართ, ან იმ სამართლის მოთხოვნებს, სადაც განხორციელდა სამართლებრივი აქტი.“ ფორმალურ მოთხოვნებში იგულისხმება მატერიალური ნორმებით დადგენილი მოთხოვნები, მაგ., წერილობითი ფორმა. გერმანული EGBGB-ს მიხედვით მატერიალურ სამართალზე მითითებად განიხილება ყველა ის შემთხვევა, სადაც მითითება კეთდება „გამოსაყენებელი სამართლის მატერიალურ მოთხოვნებზე.“¹⁴⁴ მაგალითად, გერმანული EGBGB-ს 23-ე მუხლის თანახმად „ბავშვის ან მასთან ოჯახურ ურთიერთობაში მყოფი პირის თანხმობა და მისი გაცემის საჭიროება მშობლის სტატუსის დადგენასთან, სახელის მინიჭებასთან ან შვილად აყვანასთან დაკავშირებით რეგულირდება ბავშვის მოქალაქეობის ქვეყნის სამართლის შესაბამისად. როდესაც ამას მოითხოვს ბავშვის საუკეთესო ინტერესები, გამოყენებული უნდა იქნეს გერმანული სამართალი.“ აღნიშნულიც განიხილება მითითებად მატერიალურ სამართალზე.

VII.3 უკუმიმითება - გამოიყენება ქართული სამართალი

საქართველოს სამართალზე უკუმიმითებისას გამოიყენება კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული საქართველოს სამართლის ნორმები

ზოგადად, მითითება ადგილობრივ ქართულ სამართალზეც, თუნდაც ტერმინი „მატერიალური სამართალი“ არ იქნეს გამოყენებული, ყოველთვის გულისხმობს მატერიალური და არა კოლიზიური ნორმების გამოყენებას.¹⁴⁵ სკს 4(2)

მუხლის თანახმად კი საქართველო იღებს უკუმიმითებას და გამოიყენებს ქართულ მატერიალურ ნორმებს. ეს, გარკვეულწილად, ეწინააღმდეგება *renvoi*-ს, რამდენადაც ქართული კანონმდებლობა უგულბებლყოფს მითითებული ქვეყნის სამართლის კოლიზიურ ნორმებს, თუმცა, როგორც ზემოთ აღინიშნა, უკუმიმითებისას მატერიალური ნორმების გამოყენება არის დაუსრულებელი გადამისამართებისგან თავდაცვის ყველაზე სტანდარტული საშუალება.¹⁴⁶ შემდგომი მითითებისას გადამისამართების ჯაჭვის სრულდება, როდესაც ერთ ქვეყანაზე მეორედ მოხდება გადამისამართება.¹⁴⁷

VII.4 მხარეთა ნების ავტონომიის შეზღუდვა

ევროპული და გერმანული კოლიზიური სამართლის მსგავსად, ქართული სკს *renvoi*-სთან მიმართებით გამორიცხავს მხარეთა ნების ავტონომიას. სკს 4(3) მუხლის დათქმა წარმოადგენს არა მხოლოდ პრეზუმფციას მატერიალური ნორმების არჩევის სასარგებლოდ, არამედ იმპერატიულ აკრძალვას, რომლის მიხედვითაც მხარეებს არ აქვთ კოლიზიურ ნორმებზე შეთანხმების უფლება.

¹⁴³ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020 Rn. 12, EGBGB Art. 4 Rn. 12.

¹⁴⁴ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 13.

¹⁴⁵ MüKoBGB/v. Hein, 8. Aufl. 2020, EGBGB Art. 4 Rn. 9.

¹⁴⁶ BeckOK BGB/Lorenz, 58. Ed. 1.5.2021, EGBGB Art. 4 Rn. 20.

¹⁴⁷ BeckOK BGB/Lorenz, 58. Ed. 1.5.2021, EGBGB Art. 4 Rn. 21; MüKoBGB/v. Hein Rn. 108 ff.